

39914
ZBIRKA SLOVENSКИH POVESTI

UREJA IVAN GRAFENAUER

I. ZVEZEK.

JOSIP OGRINEC:

VOJNIMIR

ALI POGANSTVO IN KRST.

Povest iz časov pokrščevanja Slovencev.

ZA TISK PRIREDIL IVAN GRAFENAUER.



∴ LJUBLJANA 1913. ∴

ZALOŽILA KATOLIŠKA BUKVARNA.

Tisk J. Krajec nasl. ∴ Novomesto.

VSE PRAVICE PRIDRŽANE.

030000 114

Uvod.

JOSIP OGRINEC, pisatelj „Vojnimira“, se je rodil 5. aprila 1844. kot sin premožnega kmeta pri „Medvedu“ v Podgorju pri Kamniku. Iz kamniške frančiškanske šole je vstopil l. 1856. v ljubljansko staro gimnazijo. Po maturi (1864.) bi bil rad šel na Dunaj študirat za profesorja, materi na uslugo pa je vstopil v ljubljansko bogoslovje. Ko pa je drugo leto izstopil, ker je videl, da za duhovnika ni poklican, je moral iti, od matere, ki je doma hlače nosila, zavržen, na pravno akademijo v Zagreb, kamor ga je iz usmiljenja brezplačno vzel neki Hrvat. Ker ga je pa veselil le profesorski stan, je šel 1866. na Dunaj, kjer je ostal štiri leta, zmeraj radi matere toliko kot brez podpore. V teh letih si je pristradal bolezen in kal smrti — srčno hibo. Od leta 1870. se je živil dve leti kot privatni učitelj in pisatelj v raznih krajih, potem je učil kot suplent na novomeški gimnaziji, od l. 1873. pa v Vinkovcih na Hrvaškem. L. 1878. je napravil profesorski izpit (v Budimpešti), o Novem letu 1879. je bil imenovan za profesorja, a že 13. maja istega leta je umrl. —

Po pripravi v Alojzijevišču in v semenišču, je začel Ogrinec na Dunaju svoje javno pisateljsko delovanje, ko je s Stritarjem začel sodelovati pri Janežičevem Glasniku leta 1868. Pozneje je priobčeval svoje spise, povesti, igre in prirodopisne črtice skoro v vseh tedanjih časopisih in poleg tega pri Mohorjevi družbi, Slovenski Matici in Dramatičnem društvu. Najbolj znani njegovi spisi so povesti „Vojnimir“ (1871.), „Setev in žetev“ (1875.) in igra „V Ljubljano jo dajmo“ (1869.), najboljše literarno delo pa njegovi „Obrazi iz narave“ (1870.)

„Vojnimir“ je Ogrinčeva prva daljša povest. Za snov si je izbral zgodovino pokristjanjenja Slovencev. Kmalu po letu 568. so se namreč Slovenci kot zavezniki Obrov, seveda še pogani, naselili v sedanje naše kraje in poleg tega zasedli še vse Koroško in Štajersko, del Tirolskega (do izvira Drave), Salzburškega (do izvira Mure), Nižjega Avstrijskega (do Donave) in celo nekaj Zgornjega Avstrijskega. Središče je bilo na Koroškem, blizu Gospe Svete. Zavezniki Obri so pa postali kmalu nadležni sovražniki. Mimogrede jih je Samo (623.—658.), vrhovni vojvoda Čehov in Slovencev, užugal, nazadnje se jih pa

Slovenci niso mogli sami ubraniti in vojvoda Borut je okoli l. 745. poklical Bavarce na pomoč. Ti so jim pomagali, a Slovenci so morali zato priznati vrhovno oblast Bavarcev in njihovih gospodarjev, frankovskih kraljev. Vojvoda je moral dati Bavarcem kot poroka svoje zvestobe poleg drugih imenitnih Slovencev tudi svojega sina Gorazda in nečaka Hotimira, ki sta na Bavarskem postala kristjana. Ko je postal Gorazd okoli leta 750. vojvoda Slovencev, je začel pospeševati krščanstvo tudi med svojim ljudstvom; enako tudi Hotimir, ki mu je po njegovi smrti (okoli l. 753.) sledil na vojvodskem stolu. Tedaj je prišel med Slovence škof Modest (okoli l. 755.) in posvetil prvo cerkev na Slovenskem, cerkev Marije Device pri Gospe Sveti na Koroškem (okoli leta 760.). Poganski Slovenci pa so se uprli proti krščanskemu vojvodi, prvič po Modestovi smrti (okoli l. 765.), drugič okoli l. 767., tretjič in najhujše pa po smrti Hotimirovi (okoli l. 769.), ko so za več let pregnali vse krščanske duhovnike iz dežele. Po zmagi bavarskega vojvoda Tassila II. nad poganskimi Slovenci (l. 772.), ko je Volkun postal slovenski vojvoda, se je krščanstvo v nekaj desetletjih splošno razširilo med našim narodom, čeprav so se ohranili sledovi poganstva še dolgo, posebno v bolj oddaljenih krajih.

Ta zgodovinska dejstva so splošni okvir, v katerega je pisatelj vdelal sliko župana Ratibora in zgodbo njegove rodbine, ki se vsled nenadnega napada Obrov razkropi, a se čez leta pokristjanjena srečno zopet snide. „Vojnimir“ je bolj rodbinska povest kot pa kulturna slika. Težki in globoki problemi, ki jih nudi ta doba slovenske zgodovine, pokristjanjenje in boj za svobodo naroda, niso popolnoma izdelani, ampak le površno označeni; istotako so značaji očrtani le v splošnih obrisih. Simpatična snov pa, poljudni način pripovedovanja, preprosti in neprisiljeni razvoj dejanja pa so vzrok priljubljenosti, ki si jo je pridobila povest precej, ko je izšla v „Večernicah“.



Vojnimir ali poganstvo in krst.



I. del. Poganstvo.

1. Ratibor, slovenski starešina.



Dežela je bila poteptana in oropana, stanovanja človeška požgana in razrušena, ko so se Slovenci, očetje naši, naselili preko današnjih slovenskih pokrajin. Huni namreč, ljud divjega in grozovitega značaja, so poplavili nekaj let¹⁾ popred Evropo od vzhoda do zapada ter vračevaje se pokončali napredek in dela človeških rok tudi po tamošnjih krajih. Ali naši pradedi, miroljubni in marljivi poljedelci, so si iznova postavili pohištva, napravili si priročno orodje za kmetovanje ter jeli v miru pa v potu svojega obraza uživati sad svojega truda.

Toda dnevi zlatega miru in blagostanja so bili Slovincem le kratki. Zavidljivi, sovražni in bojaželjni sosede so od vseh strani prežali nanje. Očetje naši so bili kmalu primorani braniti svoje imenje in silo odbijati s silo. In le njih hrabra pest jim je spet pripomogla, da so zapored strahovali trojne sovražnike²⁾, ki so jih bili napadli; četrti pak, Obri³⁾, strašni že po imenu, najkrvoločnejši in številni, kakor listja in trave, ti so jih preplavili, da je bila še tako junaška bramba Slovencev zastonj, da so se morali vdati.

¹⁾ Huni so vdrli v Evropo leta 375.; njihova država je razpadla po Atilovi smrti (l. 453.) Nad sto let pozneje so se naselili Slovenci po naših krajih (po l. 568.). — Op. izd.

²⁾ Pisatelj misli pač na Nemce, Rimce oziroma Furlane v Italiji in Grke. Zgodovini to ne odgovarja povsem. — Op. izd.

³⁾ Gl. Uvod.

Mnogo let so potlej naši predniki ječali pod težkim jarmom teh grozovitih sovražnikov, ki so bili povsem enaki poprejšnjim Hunom: že po vnanji podobi grdi in strašni, po duhu pa siróvi in razdivjani. Zgodovinarji pripovedujejo o njih, da je bil ta poganski ljud brez vere in morda tudi brez človeških čutov. Živili so se o potepinstvu in ropu. Podložnim Slovencem, ki so jim bili sužnji, jemali so brez vesti katerikoli imetek, davili brez usmiljenja njih žene, oskrunjevali hčere, metali otroke psom, odrasle in mladeniče pa silili, da so drugod ropali in vojskovali se zanje. Poleg teh in še drugih neštevilnih grozovitosti pak so tudi na tisoč in tisoč slovenskih družin zarobili ter je s sabo v vzhodne kraje odpeljali v mučno suženstvo. Naši pradedi, ki si tako dolgo niso mogli srda ohladiti nad temi grozovitimi trinogi, imenovali so je primerno in pravično „pesjanarje“ ali „pesoglavce“ in dandanašnji še sprehaja človeka groza, ko čuje ta priimka iz slovenske pravljice.

To je bila pač nemila usoda za ves slovenski narod, bili so bridki dnevi in Bog vé, kdaj bi jih bil konec, pa — naenkrat vstane mož poln navdušenosti za svobodo in blagor svojih rojakov, mož slavnega spomina, Samo po imenu. Le-ta je hodil od kraja do kraja med Slovani, tolažil je, prigovarjal jim poguma in skrivaj jim razodeval svoj naklep, da naj bi vsi skupoma planili nad le-te tatarske vrage. In res, njegova blaga misel je bila vsem tako všeč, da so se nemudoma zložili v tisti vzajemni namen. V kratkem pripravljeni na boj, so zavihteli zviškoma meče nad Obre ter jih užugali. Nekaj so jih potolkli, ostale pak potirali iz slovanskih dežel v njih vzhodne kraje, v azijske pustinje.¹⁾

Po tej slavni zmagi jim pesoglavni ljud dolgo časa ni sile prizadeval. Zakaj, četudi se je za časa Samu kralju sledečih knezov spet kdaj pritepel, strahovale so ga združene moči vselej zlahka in hitro. In tako si Slovenci iznova oddahnejo, popravijo razdrta pohišтва, potekó s plugom na polje, skratka, povrne se jim nekdanja srečnejša doba.

Za teh časov je kneževal Borut, slovenski vojvoda. On sam je bival na Koroškem, svoje poročnike, starešine in župane, da delé pravico pritoževalcem, da čuvajo nad varstvom slovenskih mej in da so mu o sleherni količikaj nevarni zgodi vsak s svojo zadrugo kar najhitreje na pomoč, — take može pak je imel po različnih krajih razdeljene.

¹⁾ Obri so ostali še zmeraj v ogrskih ravninah. — Op. izd.

Eden izmed znamenitejših tistih starešin je bil Ratibor. Naselil se je bil na kranjskem Gorenjskem, ne daleč od savskih bregov, vrhu prijaznega holmca, kateremu je gosto smrečje obrobljalo severno stran, krotek potoček pak omival južno vznožje. Na planem površju mu je stalo mično selce, majhen gradič, Predoslje po imenu. Razgled ž njega je bil daljen in krasen: na zgornjo plat sinje gorovje močnega Grintovca, na spodnjo peščeni posavski prod, po katerem se je valila peneča reka, in potlej prostrane poljane preko južno-zapadne ravnine.

V ondašnjih pomirjenih časih, ko se tudi naša povest začenja, je živel Ratibor kaj zadovoljno in prijetno tam gori. Pod lastnim ostrešjem, v prelepem domu na Predosljah, se mu je razcvitala ravno najjasnejša družinska sreča. Mlada žena Radoslava in dva ljubeznjiva otročiča, sinek Vojnimir in nekaj mlajša hčerka Zorina, njemu na strani, to mu je bilo vse in pravo veselje na svetu. V krogu le-te svoje male družine ni nikoli ničesar pogrešal, pri njej mu je bil najkrajši čas, pri njej je bival skoraj neprenehoma in najraje, ob njej so se mu prihodnji dnevi kar najprijazneje smehljali.

Prav tako vedra zadovoljnost mu je tudi sijala z obraza, kadar se je ozrl s Predoselj doli v ravnino. Tam doli so stanovali kmetje v veliko vaseh po rodovitnih poljanah, marljivo obdelovali polje pa odrejali si čede ter mirno vživali sad svojega truda in prizadevanja. Te, podložne svoje, ki so ga ljubili kakor očeta in on nje kakor svoje otroke, obiskal je prav pogostoma pa prijazno moževal ž njimi; vesel je bil njihovega blagostanja, obilnega pridelka in čedne prireje, žalosten pa, če se je kaka nezgoda kateremu pripetila. To se vé, da sta mu taka priljudnost in tolika skrb za srečo in blāgor njemu izročene zadruge priklonili splošno vdanost, da so ga vsi vprek iz vsega srca ljubili, spoštovali in posebno radi spoznavali za svojega starešino in gospodarja.

Vse to je storilo, da je Ratibor najraje ostajal pri svojih ljubih doma in njemu poverjeni zadrugi pred očmi. Le če je sovražna nevarnost kdaj zažugala od kod, — pesjararji so namreč tudi še za njegovih časov prežali iz svojih daljnjih zakotij in zdaj tu, zdaj tam ropajoč in požigajoč prihrumeli v katero slovensko vas, — takrat je brž za en dan ali dva pohitel h knezu Borutu na Koroško, sporočat mu, kaj se godi, in posvetovat se ž njim, kaj

v naglici početi. Kot starešina namreč je bil on tudi vojvoda v vojnih časih.

Odkar je bil tako starešina na Predosljah, mu še nobena oblačica znatno ni skalila vedrega obzorja njegove pozemske sreče in nikakšna grenkobna težava, ki tako pogostoma spremljavajo človeka na tem pozemskem popotovanju, ni še vsekala čutiljivih ran njegovemu srcu. Le sem ter tje, če so sovražniki, zlasti tisti Obri, zagrozili na slovenskih mejah, pomračil se mu je hipoma resni obraz in ozrl se je precěj nemiren v negotovo prihodnost, kakor kmetič v sivi oblak, ko se nad rumeno strn drevi in daljen grom izza juga žuga nevihto. V takih prilikah se ga je tudi bojazljiva Radoslava strahoma oklepala in prav tesnega srca tožila mu svojo pravično skrb za mala, nedolžna otročiča. On pak je vselej tako in tako skušal tolažiti jo in prigovarjati jej poguma, češ, da se pred nedavnim skoraj dodobrega potolčenih Obrov posihmal ni treba tolikanj bati; četudi bi se zdaj, ko vlada mogočni slovenski knez Borut, drznili trumoma privreti v njegove dežele, bi jih že spotoma poklestili združeni kmetje, katere bi neustrašeni starešine, kakor on sam, vodili proti njim; saj so vsakčas pripravljeni, da junaško branijo sebe, imetje in blagostanje svoje in svojih starešin. Poleg tega jo tolaži tudi s tem, da imajo Slovenci — tačas so bili večidel še pogani in malikovalci — zlasti na kranjskem Gorenjskem mogočne bogove, ki jih varujejo sovražnikov: proti zapadu boga Triglava, ki jih zaslanja, proti severu boga Velesa, ki čuva njih čede, proti jugu pak boginjo Morano, ki bo pomagala moriti hude protivnike.

Tako je dobri mož le človeški sreči in namišljenim malikom zaupaval usodo svojo in svojih izročencev. Ali opolzla in nestanovitna, kakor malokatera druga reč, je pozemska sreča človekova in pomilovanja vreden je tisti, ki se, dokler je srečen, ne uči, kaj se pravi trpeti; dvakrat ubog, komur ni dano, da bi ob času bridkih skušenj zajemal dušni mir in tolažbo iz preblaženega studenca, kateri je edino le prava, živa in sveta vera.

2. Slovo.

Prijazen pomladni popoldan je bil, solnce se je že nagibalo za gore. Mil zrak je privabil srečno družino s Predoselj venkaj na prosto. Nekaj korakov pod gradičem pod košato lipo na klopici sedi starešina Ratibor, njemu

na levi žena Radoslava, v naročji nežno Zorinico, pred njima na stezi pa triletni Vojnimirček, ukvarjaje se, kako bi iz kamenčkov hišico naredil in pre naredil.

Prav mikalo je gledati tû dol, kako križem po polju veseli kmetiči sejejo, orjejo in z branami zavlâčujejo brazde, pa poslušati, kako čednikom rog trobi na paši, kako pastirjem piščalke piskajo in kako pastirice sladke pastirske prepevajo. Ratibor je ravno blagroval srečne kmetiške ljudi, ki se pač res v potu svojega obraza trudijo za svoj vsakdanji kruh, pa so vendar zmeraj tako veseli in zadovoljni. Voščil jim je, posebno svoji zadrugi, naj bi le v neprestanem miru in pokoju srečno uživala sad svojih žuljev. Kar prisopiha v tistem trenutju popoten človek po bregu navzgor, in predno se še dobro oddahne, praša zeló zbegan:

„Zdravi, — Vi ste starešina Ratibor?“

„Da, jaz,“ potrdi starešina in koj nekako vznemirjen s klopi vstane. Tujčev obraz mu nič dobrega ne obeta.

„Tedad,“ nadaljuje prišlec, „blagovolite poslušati, kaj Vam naš starešina iz spodnjega kraja po meni poroča: Obri, tisti pesoglavni ljudje, so spet na poti proti nam. Toliko kot še nikoli: vse črno in tema, pravijo, da jih je. Še tri dni so od tod: ropajo, žgó in moré in — oj saj veste, tisti pesjanarji! Dajte, prosi Vas ob enem, kakor hitro mogoče spraviti rojake na noge in v orožje; in tudi našemu knezu izporočite nevarnost, ki žuga. Do tačas jih bomo mi doli jezili in ovirali, da Vas nepripravljenih ne prehité. To je. Sila je velika, čas skrajen, — Vaš sluga, častiti starešina!“

„Hvala ti za ročno izporočilo, prijatelj!“ odgovori Ratibor. „Povej, kadar prideš domú, svojemu starešini, da bomo pripravljeni, kakor vелеva. Poprej pa še z mano pojdi, da se pod mojo streho okrepčaš, — da Radegosta*) ne žalimo.“ Rekši poda desnico Radoslavi, ki je vsa trepetala, prime Vojnimirčka za roko, ki se je, boječ se menda tujega človeka, stiskal k očetu, in vsi skupaj hité v grad.

Kmalu potem je starešina že napravljen za odhod. Hlapec Trelec pripelje osedlanega belca iz hleva na dvor. Ratibor, z dolgim mečem na strani, stopi iz veže in se mu približa. Radoslava prihiti za njim ter se ga oklene. „Kaj bo, kaj bo, ljubi moj? Glej, tolika nevarnost, pa nas ti zapuščaš; mene in mala-le, lej!“ toži in zdiha, in solze

*) Tako so stari, poganski Slovani imenovali boga gostoljubnosti.
Op. pis.

ji zarosé v očeh. Sinek, ki je tudi pritekel za materjo, prime se njegovega kolena in prosi: „Atek, atek, kam — kam pa pojdete?“ In na vso moč, kakor bi ga hotel in mogel prisiliti, da ostane, oklepa male ročice očetu okoli noge. Obenem hčerka materi v naročju zajoka, kakor da je tudi njej hudo, da se ljubi atek poslavlja.

Ta očitna in tako splošna žalost ob nenadni ločitvi seveda tudi moža globoko gine v srce. Ali iskren in natančen, kakor je bil v izpolnovanju svojih dolžnosti, ne omahuje le za trenotek ne. „Predraga moja Radoslava!“ pravi ji in jo ljubo objame okoli vratú, „nerad, povedati ti ne morem, kako nerad se ločim od tebe in teh dveh malih-le, pa ko bi bilo tudi le samo za eno uro; a vendar se ločim. Le premisli: sreča cele zadruge je meni izročena; knezu Borutu in vsem dobrim bogovom sem odgovoren za njo. Ko ne bi nemudoma hitel tega naznanit mu in iskat pomoči od njega, glej, koliko gorja bi utegnil zakriviti vsemu narodu! Zatorej, jaz pojaham — moram! Zató pa ti, moja preljuba, nikar več ne tuguj, nikar se ne vdajaj le premučnim skrbém! Obri so od tod še cele tri dni in branili jim bodo naprej. Jaz pak imam urno-nogega konjiča, da poteče kot blisk. Če popred ne, pojutranjem otovré, predno bo solnce zahajalo, se gotovo spet objamemo srečni in zdravi. In potlej — ni se bati sovražnikov! Moja desna bo zaslanjala vas vse. Do tačas pa“ — obrne se proti hlapcu — „varuj ti Trelec dom in moje tu-le; jaz sam čem kar spotoma zdaj-le naročiti ljudem, naj še nocej to noč zgrabijo za orožje, naj po hribih zapalijo kresove, da takoj vsa dežela izvé, da gredó pesjanarji.“

Ratibor objame in poljubi ženo, poljubi hčerko in na srce pritisne sinčka, ki se mu iznova kar z obema ročicama obesí okoli vratú; potlej naglo zasede konja, ki je že ves nestrpen kopital v pesku. Še zadnjikrat ji stisne roko, pa zdirja z besedami: „Zdrava Radoslava, zdrava ljuba otročiča, kmalu se spet vidimo!“ po bregu navzdol.

„Srečen — zdrav tudi ti, ljubi!“ kliče zapuščena za odišlim in tiho zaihti. Vojnimirček, videvši svetle solze na materinih licih, zavije se ji v krilo in tudi zajoče. Radoslavi pa še nikdar tako tesno, tako milo ni bilo pri srcu. Dolgo dolgo gleda s tistega mesta za ljubljnim možem, pa kar zdi se ji, kakor da ga poslednjikrat vidi, da se je za vselej poslovila od njega!

Vsa uničena se napoti z otrokoma v grad. Pred vrati še v kratki molitvici priporoči popotnega moža, sebe in

mala otročiča Svarogu in Vesni*), kamenenima malikoma, vštric podbojev stoječima pred vhodom.

Že prvi večer in posebno noč ji je strašno dolga. Pač skuša, da bi nekoliko zaspala, ali spanec nocoj ne mara zanj. Šele proti jutru v polspanju malo zadremlje, pa človeški hrup od nekod jo hipoma zdrami, da vsa prestrašena plaho plane pokonci in zviškoma prostre roke preko detet, mirno spečih v zibelkah. Mislila je, da je to že sovražnikov roj, pred katerim hoče braniti ta dva ljubljenska svoja.

Zjutraj ji Trelec razloži, od kod je tisti ponočni hrup prihajal in kaj pomenja. Kmetje preko poljan, katerim je bil Ratibor res že spotoma naznanil, da se hočejo pesjanarji pritepsti, so se namreč mahoma oborožili, zbrali v trume in celo noč na nogah kričali in grozili, kako da jih hočejo sprejeti. To dokaj utolaži zbegano Radoslavo.

Podnevi si otožna in žalostna nikamor ne upa izpod strehe, ampak ves čas prebije le pri otročičih v gradu, pogovarjaje se z Vojnimirčkom o ljubem atku, ki že jutri, kakor je bil zagotovil, spet pride. Še nemirneje prečuje prihodnjo noč. Drugi dopoldan, ko še zmeraj ni bilo moža, kar nič več strpeti ne more. V enomer hodi k oknu pogledovat na zgornjo stran, s katere se mora Ratibor, zdi se ji, zdaj zdaj prikazati. Pa tudi popoldne se solnce že jame nagibati, in njene prevroče želje se le še nočejo vresničiti.

Kaj če? To trdno verjame, da se ga je vsak čas nadejati. Ali ne bi bil srčno vesel, ko bi mu ona s svojima in njegovima ljubljenskoma stopila nekoliko korakov naproti? Zakaj mu ne bi privoščila te sreče? Popoldan je prijeten, da vabi pod milo nebo, nevarnosti še ni najmanjše od nikoder zaznati; vsa zadruga stoji oborožena na straži: zakaj bi potlej ne ustregla svojim prisrčnim željam? — In lepa pa mlada, štiriindvajsetletna žena se obleče v zalo krilo, opravi prav mično triletnega sinka, obesi mu zlato verižico z očetovo in materino podobo na svetinjah okoli vratú, zavije nežno hčerko v pisan povoj, izroči jo dekli Viti v naročje, pa gre iz grada ž njo, sama peljaje Vojnimirčka za roko počasi po bregu navzdol.

Gredé sama pri sebi vesela premišljuje, kako bo ljubemu možu, ko pride in že spotoma sreča svoje predrage, srce zgolj od radosti igralo, posebno še zató, ker bo videl, da tudi po prazničnejši obleki slavé njegove povrnitve dan.

*) Božanstvi poganskih Slovanov. Svarog, najvišji bog, oblastnik nebes; Vesna, boginja ljubezni in rodovitnosti. — Op. pis.

Blizu vznožja počijejo na klopici, nad katero je z enega kraja debel, votel kostanj razprostiral košato vejevje, z drugega pa studenček izviral. Odtod je bil najprostranejši razgled preko gorenjske strani; torej bi se tú Ratibor od daleč že mogel opaziti, ko bi prihajal domu.

Ženski sta večidel le molčé sedeli na mestu, in zlasti Radoslava je imela oči le za kraj, s katerega je vsak trenotek tako željno pričakovala edine tolažbe trpečemu srcu.

Solnce je zdaj le samo še nekoliko komolcev stalo nad sivimi vrhovi gorá, pa — Ratibora še nikjer! To, kje da se ljubi mož tako dolgo dolgo mudí, jame ženo zmeraj bolj in bolj skrbeti in vznemirjati. Oči in misli le zánj, gleda kar neprenehoma le gor in gor pred seboj in časih zdihne v svoji notranji bolesti prav iz globočine srca. Tako pozabi okoli sebe vsega, tudi nedolžnega sinčka, ki se je bil med tem, sama ni vedela kdaj, izmuznil s klopice pa oddaljil do potoka, ki je majhen lučaj od tod šumljal po grapi naprej.

Isker odsev iz plitve mlakužice, v kateri se je ravno zahajajoče solnce tako žarno svetlikalo, privabil je neskrbnega dečka, da je potekel tjakaj. Nekaj časa se čudi svojemu zalemu, z rumenimi lasci obrobljenemu obrazku, ki ga mu je vodeno zrcalo tako živo kazalo, potem začne kamenčke pobirati in metati v vodico pa ploskati z ročicami, videvši, kako biserno se naslapljene kapljice razkrapljajo. In ženski, četudi sta ga bili zdaj morebiti videli tam doli, čemu bi mu hoteli kratiti nedolžno razveseljevanje? Saj se je tam in tako že večkrat in vselej brez škode igral.

V tistem hipu pak nastane neznan vrišč prav v obližju nekje. Radoslava se zgane na vsem životu: ozre se za Vojnimirčkom. Kaj vidi! O groza, groza, gorje! Tropa ostudnih ljudi dere iz smrečje goščave pa naravnost nad — osamljenega! „Mama, mama!“ ta mili klic iz ust nedolžnega otročička jo bridkeje od noža vreže v srce. „Pesjanarji! jojmene, joj mojega Vojnimirčka!“ zaupije, plane pokonci pa — kaj pač ljubeča mati ne stori v skrajni nevarnosti svojega deteta? — zviškoma plane, le rešit, le rešit ga! Ali predno ga pogumna mati dohiti, je ubožec že roparjem v pesteh. Srdita kakor levinja, kadar se ji mladi ugrabijo, vrže se nanje, toda zastonj! Zastonj viče in kliče po mami deček pesjanarjem v krempljih in steza ročice proti njej; zastonj prenesrečna mati skuša, da bi ga iztrgala! Neusmiljen divjak jo udari preko glave, da se takoj omedlela sesede na tla. Zraven privrela drhal

pesjanarjev tira nesrečni žrtvi, mater in sina, v hosto, ostali pak se v divji tropi zdrevé navkreber proti Predosljam in že po poti pobijejo in pomandrajo pestunjo Vito, ki je hitela onima dvema pomagat.

Obri so že do čistega oropali starešinovo selo in spet zbežali v zakotje, ko so bili poljanci na znamenje klepetca, ki ga je Trelec gonil, pritekli semkaj-le, odkoder so se najmanj nadejali sovražnega napada. Na bojišču najdejo Vito napol mrtvo, hlapca Trelca pa pred grajskimi vrati v mlaki krvi z razbito glavo — mrtvega!

Radi bi se bili maščevali, strašno maščevali, pa kako? Uspó se pač iskat vragov povsod po smrečju okoli, toda o Obrih ni duha ne sluha več. Kakor gromonosen oblak, ki nenadoma razspé točo na polje in strè strnino, potem pak ga vihar naglo naprej zdreví, prihrumela je bila pesjanarska drhal in se tudi spet potepla.

3. Starešinova žalost in sodba.

Kdo bi popisal obup, ki se je starešine Ratibora polastil, ko je drugi dan zjutraj zarana prijezdil domú in poizvedel, kako neizmerna nesreča je njegove prelube in njega zadela! Trelec, ki je brez dvoma pogumno branil grad, je mrtev. Ali kje je ljubljena žena, kje dragi sinček? Kaj pač se je tema zgodilo? Pregrozna misel, da sta sirovosti poživinjenega ljuda izročena, mu skoraj huje trga srce, kakor, ko bi ju mrtva videl pred seboj. Od bridke žalosti in divjega obupa kar rjove in ne vé, kaj početi. Ne vé, ali bi hitel pesjanarjev iskat in vsaj maščevati se nad njimi; ali bi še sam sebi porinil meč v prsi, češ, saj svojih predragih tako nič več zdravih ne doseže: brez njiju pa se mu zdi bolje, da umrje, kakor da živi. Še v mislih na bogove ne nahaja več nobene tolažbe, ker je skoro popolnem prepričan, da so zdaj pač besi in vsi zli bogovi s Črnimbogom vred zadobili moč nad dobre bogove, da toraj le oni pošiljajo toliko gorja čezenj ter da se zato posihmal nič dobrega ni nadejati.

Šele, ko Vita neprestano ihteča in vsa še omahujoča pride predenj, z malo Zorinico v naročju, se Ratibor toliko utolaži, da more zbranega duha poslušati njeno pripoved. In ko mu pové, kar je nam že znano, nadaljuje: „Jaz pak videvša, kako se mati zaganja v roparje, skrijem brž deklico v votlino kostanjevega debla, pa stečem tudi pomagat.

Toda pesjanarska drhal me tekoma že pobije, da takoj na tleh omedlim. Kaj se je potlej godilo, ne vem. Čez delj me prihiteli poljanci zdramijo in mi pomagajo na noge. Kakor v sanjah sem jih popraševala po materi, po Vojnimirčku in Zorini, pa nihče mi ni mogel povedati, kje da so. Kar mi pride na misel, kam sem bila sama položila Zorinico. In prišedši tja, najdem jo zdravo. Tako mirno in ljubo je spančkala tam notri, oh! — pa sirotica, ta ubožica nedolžna, zdaj kar nič še ne vé, kaj — kaj se je zgodilo!“

Pri teh besedah jo poljubi, in deklica zažene krotek glasek pa se ljubo nasmehlja, pač, ker je menda po obrazu spoznala očeta, ki se je ginjen oziral na njo, na ljubljeno hčerko, ki mu je izmed njegovih najljubših edina še ostala. Ta mili pogled je bil tešilno hladilo za krvavečo rano v njegovem srcu, da, še več: misel in skrb za hčerko, ki jo tolikanj ljubi, ga zdrami iz mrtvoudnega obupa. Če že zavoljo samega sebe ne, živeti mora zaradi osirotele hčere in — morda tudi žena in sin še nista za zmeraj izgubljena!

Zdaj množica poljancev, večidel stari, sivi možje, obspo starešino, hoteč izraziti mu svoje sočutje. Neki častitljiv starček stopi iz vrste pred njega pa pravi: „Verjemite starešina, ki Vas vsi ljubimo, kako da nam je žal, da ste — in pa ravno Vi, tolikanj nesrečni! Radi bi bili branili Vaš dom, in gotovo ga tudi ubranili vsake nesreče, ko bi bili vedeli, da se te besje pošasti pritepó. Pa še najmenj smo se jih od te, zgornje strani, nadejali. Pa brez upa še ni. Jaz pravim, da naša mladina, ki vsa srdita sledi pesjanarjem za petami, še dohiti sovražnike in Vam otmè ženo in pa sina. Samo, kar nas je starih tu okoli, smo ostali doma, pa — le recite, kadar porečete: pripravljeni smo zmeraj, kri in življenje dati za Vas!“

„Kri in življenje!“ ponavlja množica in eden zaupije: „Le peljite nas, kdor le more, pojde z Vami za njimi!“

Rojakov tako vdana ljubezen in živo navdušenje za srečo in blagor svojega starešine kakor domovine Ratibora še bolj utolaži. Obup, ki ga je ravnokar še hotel zadušiti, se mu izpremeni v vroče želje, da bi še in še živel. Ves povzdignjen stopi sredi med množico, pa pravi: „Ginilo me je zares do dna srca, da tako resnično in globoko čutite z mano in me obžalujete; pa ravno tako sem vaše neustrašene srčnosti vesel. Da, pojdemo, pojdemo, in krvavo se moramo maščevati nad vragi, ki nam žene in otroke po nedolžnem trgajo iz rok! Borut sam, naš mogočni knez, od katerega ravno prihajam, zbira silno vojsko zoper nje;

zraven pa tudi še naše sosede na zapadu, Bavarce, pozivlja na pomoč: da vsi skupoma in za vselej stremo do zadnjega kolena ta besji, pesjanarski zarod, da nam nikoli več ne bo prizadeval nadleže! — Potlej pak imamo še druge sovražnike med seboj, pa prav v deželi. Vedite: to so tisti ljudje, ki, ne vem, od kdaj in od kod, prihajajo med nas, pa zaničujejo in zasmehujejo naše stare in mogočne bogove, ki so jih naši očetje od nekdanj spoznavali in častili, in ki so jim zato tudi radi pomagali, da so bili srečnejši, kakor pa zdaj mi. Taki ljudje, nam za nesrečo, pripovedujejo o tujem, nekakovem kristjanskem Bogu, pa skušajo, kako bi nam z vero vanj izpodrinili starodavno vero v bogove, ki so edini, mili, dobri in pa mogočni. In ker jim nekateri verjamejo in se svojim starim bogovom grdo izneverjajo, zato, glejte, se le-ti posihmal tolikrat srdé in togoté nad nami, prav zato nam ne privoščijo več svoje varne roke, da hudi sovražniki tako rušijo naše blagostanje. In pomnite me: dokler s poprejšnjo vernostjo in češčenjem ne utolažimo in ne ublažimo svojih starih, razžaljenih bogov, ne bo nam stisk in nadlog ne konca ne kraja!“

Množica vsa zavzeta strmi v Ratibora tako govorečega; nihče si ne upa, da bi le besedico ugovarjal.

„Ali pred vsem nam velja,“ nadaljuje starešina, „da zatremo onega prvega sovražnika; potlej pak nam mora biti na mari, da si tudi te spravimo s poti. — Zdaj pa, pojdite vsak na svoj dom. Kar vas je starejših in onemoglih, ostanite v svojih domačijah pri družinah; kdor pa le more vihteti meč ali kij in se nekaj časa dá pogrešati doma, ta, recite in naročite, naj se nemudoma oboroži in pripravi, da kar najprej mogoče odrinemo. Obrov je neki neznano veliko in gorjé, ko bi morali celo pridrlo drhal šele iz svoje srede izganjati!“

Ratibor še tisti dan poskrbi vse svoje družinske in domačijske zadeve na Predosljah. Hčerko Zorino, izročeno in priporočeno dozdanjim zanesljivim rokam, pošlje za čas vojevanja v varno zavetje, na knežev dvor na Koroško, kamor bi bil sicer tudi ženo in sina poslal. Potlej pa na čelu svoje bojovite zadruga hití proti Obrom. Zapuščaje prijazno selce Predoslje, kjer je dozdej užil tolikanj tihe sreče in sladkega veselja, dela se mu prav milo pri srcu. Če morebiti popred še nikoli, takrat se je prav živo domišljjal, kako nestanovitna pač je človeku pozemska sreča!

4. Nenadni poročnik.

Precej dolgo in krvavo so se Slovenci potem bojevali z Obri, ki so bili sosebno njim toliko časa zakleti sovražniki in huda „šiba božja“, s katero je Bog otovré opominjal in k sebi vabil tudi še druge po temi poganstva blodeče narode. Ali po slavni zmagi sta potlej Ratiboru zlasti dve reči kalili veselje, da se ni nič kaj potolažen oziral v prihodnost. Prvič se mu ni izpolnila najsrčnejša želja, da bi bil namreč našel svojo ženo in sina, ali vsaj kaj poizvedel o njuni žalostni usodi; drugič pa se je nedolgo potem tudi le predobro prepričal, da Slovenci kljub tisti zmagi posihmal vendar niso več sami svoji gospodarji na svojih tleh, marveč kolikor toliko in zmeraj bolj in bolj odvisni pa podložni nemškim Bavarcem, ki so jim bili v vojski na pomoč zoper sovražnike. Ko nekaj let pozneje še Borut umrje, in mu sin Gorazd*) sledi na prestolu slovenskega kneza, jeli so Slovenci sosebno bridko čutiti tuje nadzorovanje svojih zadev. Gorazd namreč, na nemškem dvoru bavarskega kneza Tassila zrejen in v krščanstvu poučen, navzel se je bil tam od svojih gojiteljev tudi tujega neslovenskega duha ter le vse premalo zaupajoč v svoje národne moči preveč se vdajal Tassilu, ki ni imel pravega spoštovanja do pravic slovenskega naroda, kakor vemo, da ga Nemci tudi pred njim in za njim niso imeli, pa žalibog — da ga še dandanašnji nič kaj ne kažejo! Da je tedaj Gorazd tako nevredno ravnal, to je starešino Ratibora tolikanj huje bolelo, ker je bil po krvi in duhu prav slovenski mož, ves vnet za srečo in blagor svojih rojakov. Ko so nastopili spet mirni časi, vzame zatorej z nevšečnega mu kneževega dvora svojo hčer Zorino nazaj k sebi na svoj dom, na Predoslje.

Toda kako ljubo, prijazno in veselo mu je bilo življenje tu gori pred tistim strašnim dogodkom, kako vse drugače, kako milo in tesno pri srcu pa zdaj! Njegovo nekdanjo tiho družinsko srečo mu je divji sovražni vihar neusmiljeno razdejal; njegova preljuba dva, ženo in sina so tisti tako burni in hudourni časi pač za vse žive dni prikrili njegovim očem, kako bi si mogel drugače misliti le? In njegov edini pravi prijatelj, ki ga je dotistihmal poznal, knez Borut, se je preselil v večnost. Le ljubljena hči mu je za sladek spomin na poprejšnje blažene dni še ostala, da zdaj,

*) Glej „Uvod“. — Op. izd.

ko je nekoliko odrasla in se ji je tudi že pamet kolikor toliko razvila, vedri otožno lice tako bridko skušanemu očetu.

Tudi cela zadruga je še zmeraj tako vdano ljubila svojega starešino, nasprotno pak se Ratibor sam odslej ni nič več s tolikim zaupanjem oziral nanjo kakor nekdanj. Nemci namreč, tačas že do malega pokrščeni, so si jeli prav resno prizadevati, da bi posihmal razširili sveto krščansko vero tudi med večidel še poganskimi Slovenci, ki so bili pod njihovo vrhovno oblastjo. Že tedanji trud krščanskih oznanjevalcev iz Nemčije bi bil pri krotkih, poljedelskih Slovencih brez dvoma prinesel obilnega sadú, ko bi jim bili prvič tisti verski poslanci v popolno razumljivem, slovenskem jeziku oznanjevali krščanskega Boga in ko bi jim drugič ne bili nemški oblastniki s svojim očitnim sovraštvom do slovenskega naroda prizadevali mnogo ovir in spotekljivega napotja. Tako pak se je najsvetejše blago iz neprijateljskih rok Slovincem podajalo, in četudi so se posamezni iz prostega naroda pomalem uklanjali pod sladki jarem zveličavne vere, župani in starešine njegovi so se ga na vso moč branili ter hudo črtili tuje poročevalce krščanstva, češ, da se iz dežele, iz katere se slovenski rojaki le zaničljivo tlačijo in pa zatirajo, pač nič dobrega in blagega ni nadejati ter da jih ti s prilizljivim pripovedovanjem o Kristusu vpregajo le v ojnice nemškega podjarmljenja in gospostva, ki jih pošilja k njim.

Toda močna je luč krščanstva in kraj, kamor enkrat posije, ne otemni potem nikdar več. Ratibor in njegovi vrstniki so srdito in strahoma morali priča biti, kako število kristjanov dan na dan bolj narašča. Pač so se mu protivili in mu kljubovali, kar so le mogli, pa brez izdatnega uspeha.

Nekega dne, ko je bil Ratibor ravno prehodil okraj svoje zadruge, opominjevale ljudi in grozé se jim, koliko stisk in rev da sami sebi nakopavajo na glavo, ko zapuščajo svoje stare bogove in sprejemajo vero v krščanskega Boga od zatirateljev svojih, — je našel vrnivši se domu, tujega gosta na Predosljah. Ta mu po kratkem razgovoru pové, da je tudi on slovenski starešina doli v spodnjih krajih ter da danes obiskuje njega zato, da se posvetuje ž njim, kaj je početi in kako najbolje ravnati, da se narod otme pogubne nevarnosti, katera mu dan na dan huje žuga po tistih ljudeh, ki, prihajajoči iz nemških deželá, oznanjujejo krščanstvo.

Lehko si mislimo, kako vesel je bil naš Ratibor teh besedí. Zdelo se mu je, da je v tem gostu nenadoma

naletel na znanca in prijatelja, kakršnega si je že davno tako srčno želel, kakor ga je pogrešal. V daljnjem pomenkovanju si potlej res zatrdno prisežeta, da hočeta tistim krivim prorokom, kakršne sta si mislila poročevalce svete vere, valiti toliko ovir na pot, kolikor le bosta mogla, ter, ako bi zlepa ne dosegla svojega namena, da se jih hočeta braniti tudi zgrda. Ravno tako se tudi zavežeta, da pridobita, kolikor se le dá, še drugih prijateljev za svoje naklepe.

Ker je bil ta nenadni prijatelj Ratiboru že tako popolnoma po misli in srcu, želel ga je še osebno natančneje poznati. In ta, Svitelj po imenn, izporoči mu tedaj drage volje poglobitne črtice iz svojega življenja, ki so mu posebno globoko segale v srce, ker je izvedel iz njegove pripovedi tudi nekaj o usodi svojih dragih dveh, žene in sina.

„Moj rojstni kraj,“ pričel je Svitelj pripovedovati, „je lepa Savinjska dolina. Moj oče so bili župan in vsa soseska jih je rada imela in spoštovala, ker so bili pošten in pravičen mož. Po njih smrti smo trije bratje vsi okoli enega ognjišča prav mirno in zadovoljno živeli. Imeli smo na široko poljá; na njem nam je rž in pšenica rasla; imeli smo čede neštete drobnice in lepe govedi in po rebrih goric ograjene vinograde; vsako jesen veliko sodov sladkega vinca, da smo ga bili veseli. Pa — ko so se bili pesjanarji zadnjikrat pridrevili, bilo je en dan po vsej tisti naši sreči. Domačijo, tako prijazno, so nam požgali, strn v rumenem zoru pomendrali, čede odgnali, ker nas je bilo premalo, da bi se bili branili proti toliki pa tako divji druhal, ki nas je bila tudi kar nenadoma obsula in nepripravljene napadla. Šele, ko je bilo naše imetje domalega vse roparjem že v pesteh, se nas je zbrala četa oboroženih rojakov, da bi se vsaj maščevali nad njimi. V nekoliko dneh jih res dohitimo in v krvavem boju pobijemo na tisoče vragov; toda tudi naših je precej veliko ostalo na bojišču in meni na največjo žalost in gorjé tudi oba moja brata! Nekaj rojakov, ki so upali, da najdejo še koga od svoje razkropljene, po hostah skrite družine, se je potem vrnilo vsak na svoj dom; jaz pak, posihmal tako sam na tem svetu, sem hrepenel le samo še, da bi si srd kako ohladil nad tistimi, ki so bili krivi mojima bratoma smrti in meni tolikega gorjá! Na čelu peščice svojih, katere je bila zadela enaka bridka usoda in jih je bila ravno tista misel, odrinem tedaj za pesjanarji.“

„Dva dni in dve noči jih sledimo vseprek, koder so nam zapuščena in oropana selišča in pogorišča kazala

za njimi. Kakor poprejšnja dva, tako tudi tretji večer prenočimo v gozdu. Pa nismo še dolgo počivali, ko nas hrup in divji krohot od nekod zbudita. Mi — nadejaje se takoj sovražnikov v obližji, planemo po konci, zgrabimo za orožje, pa natihoma plazimo skozi hosto tjakaj, kjer so se dali čutiti. Kmalu smo iz goščave in bolj pri kraju ravne senožeti, na okrog s hosto in drevjem obrobjene, zagledamo pred seboj velik ogenj, ki je na vse strani seval skozi ponočni mrak. Okoli kurjave stojé in sedé grdi ljudje, precejšnja pesjanarska druhal. Na grmadi osmojeno truplo oropanega živinčeta, katero so roparji z velikim krohotom preobračali po žerjavici, trgali ž njega kosce opečenega mesa in pogoltno mašili si ga v žrela, vsi pisani in krvavi po čeljustih! — Ali večja groza nas obide vse, ko iz srede pesjanskega šundra naenkrat zaslišimo neko milo stokanje; pa vedeli nismo, od koga to prihaja. Ko pa tačas plamen žarjave peteline zažene iz grmade, opazim vstric strašnega taborišča tam, tik jelševega debela, čepečo žensko podobo, z bledim in upadlim obrazom, nagnjenim majhnemu detetu čez ramo, ki ji je, plašljivo pač, stiskalo ličece na srce in drobno ročico krčevito oklepalo njej okoli vratú.“

„Ženska in majhno dete pri njej, — morda sin njen?“ ponovi ostrmeli Ratibor in prebledi.

„Da, bila sta zaslužnjena mati in sin, kakor sem bil skoraj potem izvedel,“ potrdi Svitelj. „Precej boste slišali, kako. — Jaz namreč, takoj sluteč, da so pesjanarji tista dva, kakor toliko drugih naših žen in otrok, iztrgali kje komu iz rok ter da ju brez dvoma grozna usoda čaka, — sklenem brž, če le mogoče, rešiti ju; zato namignem svojim tovarišem, naj mi tiho sledé. Ob porobju senožeti, v polkrogu zmeraj dalje skrivaj po goščavi, pridemo v malo trenutkih sovražniku práv tik za hrbet. Nam na srečo so imeli vsi orožje raz sebe razmetano po tleh in oči le za opečena bedra na grmadi. Zatorej, čeprav jih je bilo najmanj po trije na vsakega izmed nas, se nam je zdelo, da nam ne bo pretežko strahovati je, tem manj, ker so bili popolnoma nepripravljeni za boj.“

„Ko tedaj še enkrat osrčim svoje, planemo iz zakotja in najbližjemu, ki je ravno hotel posegniti po tisti ženski zraven drevesa, odčesnem glavo; drugovi pa z velikim krikom mahnejo po drugih pa sekajo, dokler jim še kateri prihaja pod roke. V malo hipih jih večina pogine na mestu, le nekoliko jih neznano rjové uteče v gozd.“

„Kaj pa z ubogo materjo in sinom, — kaj se je ž njima zgodilo?“ vpraša sila radoveden Ratibor, žareče oko nepremekljivo vprto pripovedovalcu v obraz.

„Da, tudi meni sta bila ta dva potem prva in najbolj na skrbi. Sklonim se tedaj k njej in jo prijazno nagovorim, naj mi le odkritosrčno in nemudoma pové, kaj hoče in kaj želi; in da bi jo bolj potolažil, pravim ji, da se niti najmanj ne motim o njeni žalostni usodi, ter da naj se mi le brez vse skrbi zaupa, ker ji hočem pomagati! In ona, takoj spoznavši resničnega prijatelja v meni, oklene se mi desne z obema rokama in, neskončno veselo tako nepričakovane pomoči, posili jo glasen jok, da ji kar ni bilo mogoče izraziti se, kaj jo, nesrečno revo, teži. Tisti genljivi prizor, tako bridko ihteča mati in njej v naročju malo, nedolžno dete, boječe skrivaje glavičo materi na nedrije, prevzame tolikanj tudi nas, ki smo otovré vsi strmé stali okoli nju, da si hipoma nismo vedeli pravega sveta, kaj bi.

„Oh,“ vzdihne mlada in lepa žena pa pravi z onemoglim in milim glasom: „Ti grozoviti pesjanarji so denašnji večer ugrabili mene in mojega ljubega-le;“ rekoč poljubi sinčka na lice in pristavi samo še te-le besede: „ko mojega dragega moža ni bilo doma, da bi naju bil branil.“

„Kaj, je mogoče?! — To da je rekla? Pa drugega vam ni govorila? Kako to? Prijatelj, prijatelj, povejte, jaz —“, sili Ratibor vès razvnet in zeló zeló nemiren.

„Ničesar drugega,“ odgovori Svitelj, „ker v tistem trenutju, ko še ni dobro izustila teh besedi, — pridrevi iz hoste, kamor so bili ravnokar le nekateri pesjanarji utekli, druga, mimo poprejšnje veliko večja truma divjakov in hrupoma dere naravnost nad nas. Jaz, videvši, kako skrajna nevarnost hipoma žuga posebno ravnokar otetima, zarotim za vse dobre bogove svoje tovariše, naj se vsaj še zdaj junaško postavijo vragom v bran, da se ti nesrečni siroti, tako brez pomoči, odtegneta strašni usodi! Prej, kot sem jim bil še to povedal, že razumejo mojo željo, ki je bila tudi njih in — jaz sam nemudoma dvignem otroka v naročje, potegnem prestrašeno mater za seboj pa hitim ž njima, kar se je le dalo, po temnem gozdu naglo naprej, dalje in dalje v kako varnejše zavetje; pa kam — še sam nisem vedel; kajti bila je črna tema in kraj meni popolnoma neznan. Od zadaj je vriščal hrup boja, ubogi, nedolžni otrok se je stezal od mene in neprenehoma vzklikal po materi, katere ni videl in ki ga pač gotovo ni

mogla tešiti, ko je že sama, kdo vé kako že pregnana in oslabela, komaj še hropela za menoj, pa me zmeraj teže in teže dohajala, dokler se — reva uboga! — brez zavesti ni zgrudila na zemljo.

„Kako je ta prigoda zbolela mene v srce! Pa kaj sem hotel, kaj mogel? — Krajec meseca je ravno vzhajal in brljavo osvetljeval mesto tam, da se je tudi materi nekoliko videlo v bledi obraz, ki jo je pač presilno utrujenje vrglo v omedlevico. Otrok, spoznavši namah svojo mater pred sabo na tleh, skloni se mi poželjivo iz naročja doli; in ko ga tudi čedno posadim k njej, stisne se ljubo k materi, kakor pišče koklji pod perotnico, tih in pomirjen.

„Ali kaj zdaj z ubogima, kaj početi ž njima, kam se obrniti iskat jima pomoči? Na to si nisem znal odgovoriti. — Kraj na okoli je bil očividno jako samotni in zapuščen; kolikor sem v mesečnem polmraku vendar mogel razločiti, se mi je zdelo, da po rebri bližnjega gričevja stojé nekatere posamezne pastirske kočé. Ali tudi ondi gori, vsaj tačas po noči, ni bilo čuti žive prijateljske duše, ki bi tista nesrečnika sprejela v svoje varstvo. V tej zadregi si ne vém boljšega sveta, kakor da brž pohitim po dva ali tri svojih tovarišev na bojišče in se ž njimi vred vrnem nazaj, češ, da potlej se bo že kako pomagalo. Tedaj — da siroti ostaneta bolj skriti — ukreham nekoliko vejevja in ga potaknem okoli nju, potem pa, priporočivši ju še vsem dobrim bogovom, odidem. Toda dalje ko bredem po temni goščavi, dalje in dalje, zdi se mi, da boj vrišči, dokler čez dolgo dolgo, ko že strašno razbegan, upehan in zmoten pretavam vès les in ko nenadoma prihropem na neko široko, popolnoma neznano mi ravnico, vse ne utihne. Zdaj šele spoznam, da sem bil s prave poti zašel, da sem zgrešil tudi svoje tovariše! Žalosten in pobit jih iščem na okoli in okoli, pa nobenega znamenja nikjer, ki bi pričalo, kje so ali kod so odšli. Solnce je že visoko stalo, ko nenadoma naletim na znano senožet in tisto grozno taborišče tam. Pa med mnogo pesjanarji zagledam tudi tri svojih dragih prijateljev, v krvi, mrtve! Odtod najdem potem proti pol dnevu tudi kraj, kjer sem bil mater in sina zapustil, pa — prazen! Ne nje, ne njega ni bilo nikjer!“

„Kaj, niste jih našli? In tudi potlej jih niste nič več videli?“ vpraša prestrašen Ratibor, ki se je nadejal pač morda boljšega konca Sviteljeve pripovedi.

„Nisem, — nikoli več!“

„Kako je meni žal! Potem tudi ne veste, kdo sta bila?“

„Kaj rad bi bil poizvedel to, pa sami lahko izprevidite, da le za trenotek nisem imel tiste priložnosti. Vkljub temu pa menim zatrdno, da vsaj en spominek vendar-le imam od nju.“

„Jeli mogoče? Kakšen vendar?“

„Čakajte -- pokažem ga Vam. — Ko sem se bil namreč ozrl tjakaj, kjer sem zadnjikrat videl mater in sina, bliščalo se mi je nekaj iz poležane trate. Glejte — bila je ta-le svetinja!“ Rekoč jo podá Ratiboru. Ali ta hipoma spoznavši jo, sklene roke in bridko vzdihne:

„Oh — to sta bila prav moja predraga dva, žena in sin: Radoslava pa Vojnimir sta bila! Ona dva sta to svetinjo izgubila. Poglejte le: njena podoba je to, ki jo vidite tù!“

In Ratibor pove svojemu znancu, kako so mu pesjanarji otovré zarobili ženo in sina, ter da ju od tistihmal, kolikor si je bil tudi prizadeval, niti ni videl nikoli več niti ne čul o njih, razen danes ta dan.

Svitelj mu potem zagotavlja, kako mu je zdaj še posebno žal, da se ne more imenovati popolnega rešitelja Ratiborovih nesrečnikov ter da tudi o njuni poznejši usodi ničesar sporočiti ne vé. Pa ker se potemtakem še ne sme izgubiti vsega upanja, da se ubogi siroti vendar še utegneta živi nahajati kje na svetu, mu prigovarja, naj si posihmal še zvesteje prizadeva poizvedeti za njuno usodo; ker mu pojde tudi on sam, tako mu zatrdno obljubi, v tej zadevi kolikor mogoče na roko.

Po tem prijateljskem sporazumljenju Svitelj sam o sebi pripoveduje na dalje: kako je namreč našel nekaj dni potem, ko je bil tako nesrečno zgrešil tudi svoje tovariše in tako žalostno osamel, druge slovenske rojake, četoma zbrane; kako se je le-tem postavil na čelo ter se vojskoval z Obri, dokler jih ni premagal do dobrega. „Radi tega,“ — tako sklene pripoved o svoji usodi, — „me je ranjki naš knez Borut tolikanj počastil, da me je Slovencem za sta-rešino izvolil.“

Predno se ločita, podasta si roke, da se hočeta pokristjanjevanju svojih rojakov, kar se je obema zdelo največje gorjé za Slovence, vzajemno in na vso moč upreti. V ta namen se dogovorita, prav pogosto se obiskovati in sporazumevati se med seboj.

5. Verski poslanec.

Nekaj let je bilo poteklo po tem. Ratibor se je vidno postaral. Marsikaka bridka prevara, huda žalost in boleč dvom o nemili usodi svojih nesrečnih dveh, to vse ga je dan na dan huje težilo, da nikoli več prav iz srca vesel ni bil. Ravno tako sta mu skrb in strah pred naglo razširjajočim se krščanstvom preko slovenskih pokrajin sive lase cepila v glavo. Že se je namreč zdaj tu, zdaj tam kaka pohlevna vežica božja vzdignila, v katero se je čedalje več čeda Jezusova shajala častit krščanskega Boga. Tudi po tistih zadrugah, katerih malikovalstvu trdovratno vdani starešine so hudo preganjali poročevalce svete vere, se jih je spoznavalo, čeravno bolj skrivaj, vendar pa zmeraj več in več h krščanstvu. Celó Ratibor in Svitelj, ki sta kar očitno in posebno ostro postopala proti vsem, ki so oznanjevali ali sprejemali Jezusov nauk, sta bila vendar priči, kako vera v malike peša tudi v njunih zadrugah. Nista pač vedela, da so poročevalci krščanske vere, čeprav na videz brez kakih pomočkov, oboroženi vendar s silo svete resnice, katera jim odpira in pridobiva srca prostega ljudstva, in ker tega nista umela, sta sodila, da bo njuna ostrost nad narodom in poročevalci vendar izdatnejša, kakor mirna beseda nekaterih ljudi iz tujih dežel, ki sta jih vrhu tega dolžila še narodnega izdajstva ter jim tako jemala dobro in pošteno ime. Vendar ravno narobe, čedalje vidneje je bilo, da krščanska vera zmaga.

V tej stiski si Ratibor druge pomoči ne vé, kakor da poročevalce krščanstva deva v zapor ali pa jih tira iz dežele. Ali tako ravnanje mu v kratkem odvrne srca večine podložnih, namreč vseh kristjanov. To pak ga pripravi v še večjo zadrego. Knez Hotimir*) sam namreč, kakor njegov bratranec Gorazd, kateremu je na prestolu sledil, je bil vès vnet za krščanstvo. Ko tedaj čuje, kako Ratibor preganja ljudi, kateri njemu na voljo prihajajo v slovenske pokrajine, zažuga mu ostro, da naj hitro neha kristjane sovražiti, ali pa naj se odpove starešinstvu!

Taka določna kneževa zapoved ustraši Ratibora. V tej tesni zadregi, pri večini svojih podložnih brez ljubezni in s Hotimirom v razporu, misli posebno na svojega prijatelja Svitelja. Nekega jutra zarana se tedaj tudi odpravi obiskat ga in posvetovat se ž njim, kako in kaj bi posihmal.

*) Glej „Uvod“. — Op. izd.

Tistega dne dopoldan — bilo je prav ugodno na prostem — je sedela Zorina s svojo varovalko Vito pod Predosljami doli na klopici pod lipo, kamor je poprej tudi njena mati Radoslava s svojim možem in otročičema tako rada zahajala. Zorina je zdaj doživela že osemnajsto pomlad in je bila prav lepa devica, polna goreče otroške ljubezni do očeta, ki ga ni nikdar žalila s kako nepokorščino. Skoraj vedno in najraje je bila pri njem in se pogovarjala z njim, s posebnim veseljem pa o svoji izgubljeni materi in o bratu, katerih ni nobenega poznala. Pri takih priložnostih so ji vselej gorke solze igrale v ljubo prijaznih očeh in nehati ni mogla očetu zagotavljati, kako srčno rada bi vsaj enkrat v življenju videla Radoslavo in Vojnimira.

Razen v gradu pri očetu pak ji je bil tù pod lipo najpriljubljenejši kraj. Tik tam iz sive skale je izviral bister studenček in šumljal po ozki grapi navzdol v penečo Savo; odtod je bil prostran razgled preko savskega proda in širnega polja; in tu se je najživeje spominjala svojih tako bridko pogrešanih dveh, ker blizu tam ji je Vita že tolikokrat kazala tista usodepolna mesta za mater in sina in za njo samo.

Tudi danes sedi Zorina že delj časa molče in globoko váse vtopljená. Pač ji švigajo pred očmi lastovke doli nad savskim zrcalom, čevljajo letáje v vitem kolobaru in žgolé; ali to je ne moti v mislih, katere so vse le dragemu spominu na nesrečna dva posvečena.

Vita, ki je pač v srce videla svoji gojenki, za katero je vsekdar gojila polno gorkega sočutja, kakor bi ji bila prava mati, je sedela tiho zraven nje in ni ji hotela, ponavlja je pripoved o tisti prežalostni zgodbi, buditi še večjo bridkost.

Čez delj časa izpregovori Zorina z globokim zdihom: „Kako prijeten popoldan je vendar! O, ko bi tudi še moja mati tù bila in brat! Pa — kdo vé, kje sta uboga, kako se jima godi, ali sta še živa? Oh!“

„Pač res,“ pravi Vita ginjena na to, „tudi meni se tako mило dela pri srcu; menda ravno zató, ker je bilo tisti strašni popoldan ravno tako prijetno, kakor danes.“

„Ali kako je vendar to, Vita,“ praša čez nekaj časa spet Zorina radovedno, „da tisti dobri bogovi, ki pravijo, da nam privoščijo tako-le mile dneve, — da pa tisti trpé, da so na svetu tako hudobni ljudje, ki ropajo matere, brate — brez usmiljenja, brez milosti!?“

„Oj ti ljuba moja! Jaz tega menda sama dobro ne vém; pa še tvojega očeta bi se mi bilo bati, ko bi tebi pravila to.“

„Kaj res? Kako vendar to? O pa le povejte mi, lepo Vas prosim, da mi poveste! Molčala bom.“

V tem trenutju se tuj človek prikaže po stezici naravnost proti njima.

„Glejte, glejte, Vita, nekdo prihaja,“ opomni Zorina, ki ga je bila prva zagledala. „Ali ga vidite, v kakšno črno haljo je zavit? Tako se naši domači Posavci ne nosijo. To mora biti tujec prav iz daljnih krajev. Nemara da kako hudo izporočilo prinaša; očeta pa ravno ni doma. Oj, kar bojim se ga!“

„Pač res,“ odgovori Vita, „da iz daljnih krajev, pa iz srečnejših, kakor so naši. Če se ne motim, prav tisti poslanec je, ki krščansko vero oznanjuje.“

Zorina, ki je že marsikaj in posebno od svojega očeta veliko slišala o tistih ljudeh, ki so iz Nemške prihajali Slovencem vero oznanjevat, bila je zdaj celo radovedna, kakšni neki so tisti oznanjevalci, in kaj pač pripovedujejo, da jih njen dobri oče tolikanj sovraži.

V tem stopi poslanec pred nji, sname pokrivalo z glave pa pobožno pozdravi: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ „Amen na veke!“ odgovori Vita. Zorina jo začudena pogleda. Dosihmal še ni čula enakih besedí, tudi Viti iz ust ne.

„Oj, koliko sreče! Tedaj sem med sestrama v Bogu, med krščencema,“ reče duhovnik srečen in se pokrije.

„Žalibog, da ne!“ odgovori Vita. „Samo jaz, in to že celó davno, slišala sem nekoliko o vašem svetem Bogu; moja gojenka-le pa še nikdar tiste blage sreče ni imela. O, ko bi blagovolili Vi kaj bolje mene seznaniti ž Njim! Morebiti, da potlej tudi ona — —. Ali čakajte, vidim, da Vas je trud in hoja razgrela. Brez dvoma Vas žeja. Vam grem iz studenca zajet,“ rekši odide.

Zorina, sama s tujcem, pobesi oči sramežljivo k tlom. Ali zdaj, ko si ta jame pot brisati s čela, uide ji skoro nehoté pogled s strani nánj in vidi, da je to čvrst mladenič, prav prikupljivega obraza, star ne veliko nad dvajset let. Z obličja mu sije neka nenavadna čistitljivost, da njo nekak trepet sprehaja pred njim, in vendar tudi tolika krotkost in dobrodejna ponižnost, da ji pravi že v prvem trenutju, ko je ž njim, neki notranji glas, da sovražiti tega človeka bi nikdar ne mogla.

Vita se vrne z zvrhanim korcem pa ga ponudi, rekoč: „Pijte tù! Bog Vam blagoslovi na zdravje!“

„V imenu Jezusovem!“ odgovori duhovnik, naredi križ čez posodo in pije. Potlej pa pravi: „Lepa hvala

Vam, dobra žena, za vodo; največa hvala pa Bogu, od katerega zgolj dobrote prejemamo in ki Vam bo obilno poplačal Vašo postrežljivost, kakor blagodaruje on slehernega, kdor v Njegovem imenu in Njemu na čast skazuje katerokoli dobroto, lačne nasiti, žejne pojí, popotne gostoljubno sprejema.“

Zorina, kateri te besede nekako čudno dobrodejno do srca gredó, prehití svojo družabnico s prijaznim odgovorom, rekoč: „O res, mogočen je bog gostoljubnosti, Radegost; pri nas ga nikdar ne žalimo. Vsaki gost nam je drag.“

„O Radegost,“ zavrne jo krotko verski poslanec, „ta pač nikakršen bog ni; ampak čisto nemoč namišljen malik, kateri, kadar se mu slepoverni ljudje odpovedó, izgine v nič, kakor izgine senca, kadar solnce zaide. Pač pak je Bog, edini živi in sveti Bog gori v nebesih, in razen Njega ni nobenega drugega boga. Samo On je vsemoč stvarnik in gospod vseh stvari; le od Njega imamo vse, kar imamo. Pred njim tudi najmanjše in najskrivnejše dejanje ni skrito; le On, ki obilno povračuje vse dobro z dobrim, hudo pa pravično kaznuje: Ta more in bode Vam stokrat povračal za sleherno Vašo gostoljubno postrežbo, katero v Njegovem presvetem imenu delite.“

Obraz, kvišku obrnjen, mu je bil od svete navdušenosti kakor izpremenjen, ko je tako govoril. Ženski sta pazljivo poslušali njegove besede, kakor da jima jih kako višje bitje od zgoraj izporoča. Potem ga Vita uljudno povabi, naj bi izvolil k njima na klopico prisesti, češ, da se mu vidi, kako ga je težavna pot navkreber utrudila.

„Ko se odpočijete, blagovolili boste z nama v grad iti in okrepčati se pri nas,“ pristavi Zorina priljudno in zlahka, kakor da vabi že zdavnaj poznanega gosta.

Verski poslanec se posluži ponujenega prostora zraven nje pa pravi: „Pač res, da me je pot do sém gori nekoliko upehala; vendar kako majhen je ta trud! Človek iz gole ljubezni do Boga lahko in voljno prenaša, če treba, še tolike težave in neugodnosti. Saj kdor dela in se trudi pa ima zmeraj Boga pred očmi, ne naveliča se nikdar ne! Kdor zánj kaj trpi, zadobiva že v tej sladki zavesti svoj dušni mir, pa tudi telesni počitek. Saj kaj in koliko pač je vse človeško trpljenje proti onemu, katero je prestal Jezus — sam Božji Sin, da nas je odrešil.“

„Jezus!“ ponovi Vita pobožno. „O da nisem večkrat imela mile priložnosti, da bi bila čula, kaj je on storil za nas!“

„Dajte, poslušajte tedaj! Saj ravno pridem Njegovo posvečeno ime oznanjevat in presveto voljo njegovo.“

Ženski se pripravita, duhovni mladenič pak jima začne razlagati Izveličarjev nauk. Pripoveduje jima, kako da je bil Bog iz zgolj ljubezni ustvaril človeka pravičnega in nedolžnega in zato neumrjočega na duši in na telesu. Ali človek mu je bil v svojem napuhu nepokoren postal in tako prelomil njegovo sveto zapoved. Zato ga je zadela pravična kazen: smrt, dušna in telesna; moral bi biti onkraj groba na veke pogubljen, od Boga zavržen. Vendar Ta, v svoji neskončni usmiljenosti, mu obljubi, da mu hoče v teku časov poslati odrešenika. — Med tem se je človeški rod s pregrešnim življenjem zmeraj dalje in dalje odvrčal od svojega stvarnika, dokler ni popolnoma pozabil nánj. Ker pa človek vendar ne more brez Boga biti, jel je Njegove stvari kot bogove častiti, poleg teh pak si je namislil še brez števila drugih božanstev, katerih ni bilo nikjer, niti jih ne bo; da, v svoji strašni zaslepljenosti je menil celó z najgršimi hudobijami skazovati bogovom češčenje. — Pripoveduje jima nadalje, kako grozno gorje je to bilo, da tudi tisti, ki so še verovali na svoje duše neumrjočnost, niso vedeli, kaj bo ž njimi po smrti telesa. Takrat je bila reva človeškega rodu do vrha prikipela in v tistem času je edini, živi in sveti Bog na svet poslal svojega edinorojenega Sina, Jezusa Kristusa. Spočet od svetega Duha in rojen iz Marije Device je stopil v človeški podobi med ljudi pa jim z neskončno ljubeznijo in potrpežljivostjo cela tri leta oznanjeval voljo svojega nebeškega očeta ter jih tako spet vodil na pravo pot, k spoznavanju in češčenju pravega Boga. Pripoveduje jima, da jih je izprva le malo verjelo njegovim svetim besedam, dasiravno je izpričeval svoje poslanstvo od Boga z najsvetejšim življenjem in raznovrstnimi čudeži, ampak da ga je večina, katere strasti in pregrehe je njegov nauk šibal, sovražila in preganjala zavoljo tega in naposled ga kot največega hudodelnika pribila na križ. Tako je gori na lesu svetega križa Sin Božji umrl in prelil svojo sveto kri ter tako utolažil nebeškega očeta srd nad človeštvom. — Jezusov nauk pak, ker je izhajal iz nebes, ni izginil s smrtjo njegovo, marveč se vkljub najgrozovitejšemu zatiranju razširjal dan na dan bolj prek vesoljnega sveta ter ravno s tem pričal, da prihaja res od Boga.“

Na to pravi verski poslanec: „Le-ta sveti nauk je najvišja blagost za človeka. Kdor po njem živi, da želi

prav in vedno bolje spoznati Boga, da ga potlej more toliko bolj častiti in ljubiti, tisti je dober in pravičen, da niti v dejanju nikomur krivice ne prizadene, niti je v mislih ne privošči, ampak sam sebi in svojemu bližnjemu le to želi in skazuje, h čemur ga dobra vest napeljuje. Taki ljudje se po Jezusu Kristusu, Sinu Božjem, ki je iz nebes prinesel ta blaženi nauk, imenujejo kristjanje. In če se kristjanje v vsem svojem dejanju in nehanju res tako ravna, kakor jim njih vera veleva, so srečni že na tem svetu, kjer pa vendar prave in stanovitne sreče ne iščejo, ampak gori v nebesih pri svojem Bogu, kjer izgine zánje tudi najmanjša bridkost in se bodo vsi dobri, verni kristjanje po smrti združili in v resnici popolnoma srečni v neskončnem veselju vživali Boga, zveličani na vekomaj!“

„Oj,“ vzdihne Zorina, ko si je bil verski poslanec po teh besedah nekoliko oddehnal, „oj, to je res dobro živeti in srečno umreti v tej vaši krščanski veri, ko se po smrti pride v tista zveličavna nebesa, kjer se bodo vsi dobri kristjanje, pa starši in bratje in sestre spet našli.“

„Gotovo vsi, ki vestno po tej veri živé, se bodo zedinili onkraj groba za zmeraj, čeprav jih je tù morebiti nemila usoda ločila,“ *) pristavi poslanec.

„O,“ prosi Zorina srečna, „potlej blagovolite le povedati, kaj je človeku storiti, da postane dober kristjan?“

„Pač res, le-to Vas prosiva,“ pristavi tudi Vita.

Na to jima verski poslanec drage volje razvije poglavitne resnice krščanske vere in nazadnje pridene: „Pred vsem pak je treba, da sprejmeta sveti krst. In ko se v nekaterih dneh s pobožno molitvijo vredno pripravita zanj, povrnem se, da vaju krstim.“

Zdaj si Zorina domisli, da bi bil pač že čas, da gostu s čim postreže. Zahvalivši se mu tedaj prav gorko za lepo poučevanje, povabi ga pohlevno, naj bi stopil ž njima v grad.

Spotoma pravi Vita, ki je nekoliko v skrbah mislila na očeta, ko bi se neutegoma vrnil in verskega poslanca našel pod svojim ostrešjem: „O ko bi Vas bili zdaj čuli tudi naš oče, to vém, da bi Vam gotovo na vso moč še na roko šli v Vašem blagem prizadevanji; tako pa niso mili ljudem, ki vašo pot hodijo k nam, pač le zato, ker raje poslušajo one, ki podtikajo vašim svetim namenom slabe in hudobne namere ter vas obrekujejo!“

*) Prešernov Krst pri Savici! Bogomila! — Op. izd.

„O, pa mojega očeta se nikár bati!“ pravi Zorina na to s težkim glasom, ki je pričal, koliko bridkosti jo je ome-njena resnica stala. „Ravno so v gosteh, ni jih doma. In četudi nenadoma pridejo, pod svojo streho, to vém, da jim bo gostoljubje sveto. In,“ pristavi še nekako čudno vneto za tega mladeniča, „za Vas bi jih jaz preprosila, gotovo bi jih!“

„Jaz grem brez strahú z vama,“ odgovori mladi duhovnik določno polagoma stopaje navzgor. „Ne bojim se še tolikšnega sovražnika, ki bi mi zavoljo mojega nauka grozil. Celó smrti se ne strašim. On sam, v čigar imenu prihajam, Jezus, naš Odrešenik in Zveličar je rekel: „Kdor zavoljo mene umrje, ta bo živel,“ to je, umrl bo pač po telesu, ali njegova neumrjoča duša bo vekomaj živela pri Bogu. Zatorej telesna smrt ni nikakršno gorjé za pravičnega, in bati se nam ni pred onimi, ki bi usmrtili naše telo: duše usmrtiti ne morejo! — Mi pak moramo vse ljudi ljubiti, tudi svoje najhujše sovražnike in še posebno moliti zanje pa priporočevati jih Bogu, da bi on tudi njim milostljivo dal resnico spoznati. In spoznali jo bodo prej ali pozneje, vsi protivniki naše presvete krščanske vere, ki dozdej še v temi poganstva tavajo, — tako tudi Vaš oče. Molil bom še posebno zanj, molita tudi vedve: in tisti Bog v nebesih, ki vaju je danes vredni spoznal, da sta se seznanili z njegovim presvetim imenom, tisti bo tudi uslišal vajine ponižne prošnje in mojo.“

Ko se verski poslanec v gradu nekoliko okrepča, prisede k njemu Vita, prašaje ga: „Ne zamerite — ste pač daleč doma? Z Nemškega, pravijo, prihajate?“

„Moj dom,“ odgovori duhovnik, „in dom slehernega kristjana — ta je le gori v nebesih. Tu na svetu smo vsi samo popotniki.“

„O res, zdaj vém, da gori nam bo pač najbolji dom,“ pritegne tudi Zorina; „vendar tudi Vi imate tu na zemlji kje milo domovje, kjer vam bivajo oče in mati in —“

„Tudi očeta najboljšega in mater — imam ju v nebeškem očetu in Mariji, materi Sinú Božjega in nas vseh revnih njenih otrók. — Kje in kdo pak so moj telesni oče in mati,“ nadaljuje poslanec ginjen, „tega ne vém, niti se ne spominjam, da bi ju bil kdaj poznal. Nekakšna žalostna usoda mi jih je detetu še odvzela. Pravim pa in sem prepričan, da je že božja volja tako, brez dvoma njima in meni na blagost. Bog vse prav ravna, nam na prid, četudi naravnost ne vidimo tega.“

„Rada Vam verjamem; vendar pa Vas tudi srčno pomilujem, da tako zapuščeni morate po širnem svetu,“ pravi Zorina sočutno.

„Nisem tako čisto sam, kakor se dozdeva Vam, dobra sestra v Bogu. Do Vas sem hodil v društvu častitljivega starčka, kateremu sem za Bogom največji dolžnik. On namreč me je kot izgubljeno siroto odgojil in poučil v krščanstvu ter tako pripravil za preimenitno delovanje, da namreč poganskim Slovincem, ki jih je še toliko, oznanjujem pravega Boga. Ravno to pot hodi tudi tisti moj blagi dobrotnik in ravnokar, predno sem se bil napotil do vaju, sem se poslovil od njega. Zdaj pak, čeprav se nič več ne vidiva na svetu, to upam zatrdno, da onkraj groba se bova gotovo. Z mano pak je, koderkoli hodim, moj zvesti angelj varuh, četudi ga ne vidim; zatorej naj tudi pogrešam vsega, razen kar mi dobri ljudje radovoljno dadó, zadovoljen sem vendar popolnoma in neskončno srečen, da le vém, da sem svojemu Bogu katero dušo pridobil.“

In videlo se je verskemu poslancu, ki je le v Bogu vso svojo srečo iskal, da mu je res tako, kakor je trdil. Dobro si namreč svest prihodnjega truda, ki ga čaka na njegovih potih, reče vendar z lahkim srcem pred odhodom: „Čas je, da se priporočim in poslovim. Še jih je veliko število, ki tudi potrebujejo tolažbe, katero daje vera krščanska. Take hočem za vrstjo obiskati in tudi pridobiti jih edino pravemu Bogu. V malo dneh pak se spet vrnem, da vama podelim sveti krst. Križani Jezus, v čigar imenu prihajam in grem, ta naj bo tačas varoval vaji in“ — pri teh besedah seže v nedrije in izvleče zlato verižico, na konci z dvema zlatima križcema, s svetim razpelom na njih; pa odločivši enega proč, ponudi ga Zorini rekoč: „Da si bosta toliko bolj vtisnili njegovo ljubezen do nas ljudi, vzemite in premišlujte le-to podobo. Tako je trpel za nas Jezus, tako visel na križu, da nas je odrešil večnega pogubljenja.“

Zorina s srčno zahvalo sprejme poklonjeni dar, in verski poslanec, zahvalivši se za vživano gostoljubnost, poslovi se rekoč: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

6. Prva skrivnost.

Poročevalec svete vere je bil ženskima že izginil izpred oči, ko sta še vedno gledali iz grada po poti, po kateri je bil odšel.

„Meni je kar žal,“ pravi Zorina, „da mladenič za zmeraj ne ostane pri nas.“

„Pač res; tudi jaz bi ga neprenehoma le poslušala, tako lepo govori“, méni Vita.

„Da, tako lepo, tako modro in sveto, da mi je zdaj tako nekako dobro in lahko pri srci, pa da sem vsa nekako čudno potolažena, ko sem ga slišala. Ljuba Vita, povedati Vam ne morem, kako globoko v srce so mi se-gale njegove besede!“

„O rada ti verjamem, ljuba moja! Tisti krščanski Bog, katerega ta oznanjuje, tako trdijo vsi kristjanje, podeljuje svojim poročevalcem zares neke posebne moči in dari, s katerimi si tako zlahka pridobivajo srca ljudi. In saj si čula: kristjanje so si med sabo vsi le bratje in sestre v Bogu.“

„Oj pač meni se zdi, da bi tega lahko ljubila, kakor svojega lastnega brata,“ méni Zorina.

In Vita omeni, češ, da ta verski poslanec ima res nekaj takšnega izraza v obrazu, kakršnega je imel Vojnimirček, ko ga je še pestovala. „Vendar,“ pristavi na to, „ljudje so vsi ustvarjeni po božji podobi in zatorej bolj ali manj drug drugemu podobni.“

Potem razkrije Vita vsa vesela svoji gojenki skrivnost, katero je že tako težko sama nosila dolgo v srcu. Pové ji namreč, kako je na kneževem dvoru na Koroškem prvikrat čula o krščanskem Bogu ter si zapomnila precej resnic krščanske vere; kako je poslé od tistih časov skrivaj vedno verovala v krščanskega Boga in molila ga, da pa žalibog vendar ni še prava kristjana, ker nikdar ni imela priložnosti, da bi bila sprejela sv. krst.

To razodetje še posebno oveseli Zorino. Prosi torej varovalko, naj jo nemudoma pouči o vsem, kar ona več mimo nje vé o veri krščanski, češ, da bode tako toliko bolje po duhu podobna duhovnemu mladeniču, kateri si je v tako kratkem času pridobil vse njeno spoštovanje in zaupanje.

Vita ji drage volje izpolni to željo. Med tem, ko se tako pogovarjata o svetih rečeh, preteče hitro čas do polnoči, dokler sta tudi pričakovali, da pride oče domu. Ker ga pa tudi do tega časa ni bilo, namenita se spat; saj sta se tolažili, da ga je pač pridržal pri sebi Svitelj, ki mu je najboljši prijatelj na svetu.

Predno se vležeta k počitku, odpre Vita skriven predalček, pa vzame iz njega dva lesena križa z bridkim razpelom.

„Tega, večjega,“ razlaga Zorini, „podarila mi je koroška žena, ki me je poučevala v krščanstvu; manjšega pa neki krščanski duhovnik ob času selitve sem doli. Ta mi je priporočal, naj vsaj vsak dan enkrat poklekнем predenj pa prosim krščanskega Boga milosti záse ter za vse druge ljudi, zlasti pa za tiste, ki še ne uživajo blage sreče, kakršno podeljuje spoznavanje vere v Kristusa. Ravno tisti dan, ko me je hotel krstiti, odpotovali smo proč od tam. Ali jaz vendar neprenehoma delam po njegovem naročilu, posebno zvečer v spalnici, kjer sem bolj brez skrbi pred očetom. To mi res daje veliko veliko mirú in tolažbe. Rada torej tebi, Zorina, prepustim enega, da tudi ti skrivaj storiš tako, če ti je drago!“

Zorina vsa vesela sprejme njeno ponudbo. Nese veči križ s sabo v spalnico, obesi ga na steno in tamkaj pred njim precej dolgo v noč prekleči, pa prosi pred podobo križanega krščanskega Boga, naj bi jej On pač skoraj nazaj povrnil duhovnega mladeniča, da jo bode s podeljenjem sv. krsta sprejel v vero krščansko, naj bi On tudi očeta navdihnil z blažjimi mislimi do kristjanov, naj bi ji On, ki je vsemogoč, dal še kdaj na svetu videti izgubljeno mater in brata. In čudno dobrodejno jo poblaži in pomiri ta pobožno-goreča molitev iz dna srca, da polna upanja kar popolnoma verjame, da bo On res uslišal in izpolnil vse te njene gorke prošnje.

Uleže se spat s sladko pokojnim srcem, kakor dozda še nikoli ne. In speči pridejo kar najslajše sanje. Tako živo se ji sanja, kakor da je včerajšnji verski poslanec res njen pravi brat; da ji je on našel mater pa pripeljal jo njej pred oči; da je izpreobrnil tudi očeta h krščanstvu ter da so tako potlej vsi skupaj spet srečni in veseli na svojem prvotnem domu.

Z radostnim srcem pové drugo jutro te svoje prijetne sanje Viti, katera rada verjame, da usmiljeni in dobrotljivi krščanski Bog lahko dá, da se vse to zares dogodi še kdaj; „zlasti če ga obé prosiva s pravim, resničnim zaupanjem,“ pristavi izpodbujaje Zorino.

Solnce je stalo že na poldan, ko Zorina zagleda prihajati očeta in na njegovi strani spremljajočega njegovega prijatelja Svitelja.

Vesela jima hití naproti. Oče ji je bil vse na svetu; čislala pak je visoko tudi Svitelja kot očetovega najmilejšega prijatelja in gosta in poleg tega tudi zato, ker je bil njeno mater in brata rešil iz pesjanarskih pestí ter —

kdo vé doklé? — podaljšal jima življenje. Sicer je bil Svitelj tudi osebno čvrst in ugoden mož, pri najboljši starosti. Kar se je bil seznanil z Ratiborom, bil je ž njim v vsem le enih misli; imel pak je tudi polno srca za zalo in ljubeznjivo Zorino, katero mu je bil oče že davno natihoma zaročil. Zorina sama je dostikrat lahko posnela to iz očetovega govorjenja, in navadila se je bila zadnji čas sèm misliti na Svitelja že kar blizu tako, kakor na svojega ženina.

Vendar mlada deklica zdaj hipoma postane zeló malosrčna in skoraj trepet, ko prihajajočima prihití pred oči: Prvikrat v življenju ima skrivnost, katere si ne upa naravnost razodeti očetu, kakortudi bi rada! In ko ji potlej še Svitelj prijazno stisne ročico, spreletí jo neka tiha bojazen, češ, da ta bode njen ženin in mož — pa ni kristjan!

Ratibor sam je bil preskrben za svojo hčer, da bi bil prezrl to nenavadno izpremembo.

„Ali se ti ni prigodilo kaj?“ praša jo ljubo skrbno, gladeč ji rumene lase s čela.

„O nič — nič hudega!“ ugovarja Zorina s krotkim, nekaj boječim glasom, ovije mu roko okoli desne, ne upa pak si k njemu povzdigniti svojih lepih, modrih oči.

Ratibor ni dalje silil vánjo; saj ni mogel verjeti, da bi mu ona prikrivala kaj, kar bi njemu ne bilo po volji.

Tedaj povabi Ratibor Svitelja s sabo, da stopita nekoliko okoli lepega selišča Predoselj, v tem ko hití Zorina gostu pripraviti nekaj okusnega grizljeja, da se pokrepča.

Ne dolgo potem vsi trije sedé pri obedu. Ko nekoliko zavžijejo, pravi Ratibor z resnejšim obrazom:

„Bridki dnevi so bili že čezme prišli: izgubil sem svoja dva, ki sem ju tolikanj ljubil; — vendar sem še življenja vesel, ko imam v Svitelju tù-le tako resničnega prijatelja, in ko imam tako dobrega otroka, tebe Zorina. Ali jaz se staram, prihajam ob moč in ne verjamem, da bi tebi, ljuba moja Zorina, mogel še dolgo biti tako zanesljiv varuh kakor dozdej. Dà, zdi se mi celo, da črni bogovi že spet premagujejo bele, dobre bogove — da se je torej iznova bati viharnih, nevarnejših časov. Sovražnikov nam zdaj v naši deželi vse živo migotá pred očmi, sovražnikov, ki s prilizljivimi besedami v tuje ojnice vpregajo naše ljudi! In gorjé nam vsem, če se jim siloma ne upremo! To se mora zgoditi!

„Za tisti čas pa ti, Zorina, potrebuješ še drugega človeka, da te varuje, ko bi se meni primerilo, da se kako ponesrečim. In glej, ta pak ti je in ti bo ta moj prijatelj

Svitelj! Veš, kaj je storil, koliko sva mu dolžna! In on sam te ljubi! Zatorej“ — pri teh besedah položi njeno roko v Sviteljevo — „reci mu zdaj, da hočeš biti njegova nevesta in žena!“

Zorina nekoliko zardí v lica, roka ji vidno trepeče v ženinovi in glas, ko pravi:

„Kako skrbite záme! Pa jaz mislim, da se še ne mudí tolikanj! Prosila bom svojega mogočnega Boga, da Vam še dolgo dolgo dá zdravja in Vas meni ohrani.“

„Toliko bolje; potlej bomo vsi trije skupaj toliko srečnejši!“ pravi na to Ratibor, natoči zvrhano kupo bliščečega vina in, napivši zaročencema na zdravje, reče:

„Svarog, naš veliki slovenski bog, vama bode mil, in boginja Vesna bo blagoslovila vajin zakon.“

Tedaj izpregovori tudi Svitelj, češ, kako srečnega se čuti v svesti si, da bo mogel v prihodnje takega moža imenovati svojega očeta ter tako dekle — svojo nevesto.

Le Zorina se natihoma v hudih skrbéh bori sama s sabo. Kako rada pač bi od prevelike hvaležnosti do svojega dobrega očeta ter vsled resničnega nagnjenja in ljubezni do Svitelja izrazila svojo radost in veselje nad to prijazno ponudbo! Ali zdí se ji kar, da častitljivi mladenič, tisti verski poslanec, stoji pred njo, z resnim obrazom ljubo jo svaréč, naj ne izda in žali svojega krščanskega Boga, katerega je šele ravnokar spoznala na svojo tolikanj blago srečo! In odloči se s hudo bridkostjo in težkim premagovanjem v srcu, da se noče nikakor vdati poprej, dokler se Svitelj ne spozna k veri krščanski. Pač vidi že v duhu, da ji ta trdni sklep utegne še prizadeti veliko boleče muke; vendar tudi upa, da usmiljeni krščanski Bog, kateremu edino se posihmal hoče izročiti in zaupati svojo usodo, da On že njej in vsem kako na bolje spreobrne prihodnje dneve.

VII. Očetov srd.

Nekaj dni je poteklo po tem, kar sta bili dve imenitni reči, verska skrivnost in ponudena možnost, predramili Zorino iz dosláj mirnega mladostnega življenja. Polna skrbi je zanaprej najraje samovala s strahom pričakovaje trenotka, ko se bo morala popolnoma odkriti očetu. Misel, da bo morala na dan z besedo, očetu neljubo in nepokorno ter neprijazno njenemu zaročniku, ta jo najhuje peče pri srcu. V tej bolestni stiski ji je le varovalka Vita

mila pomočnica, osrčujoča tolažba pa goreča molitev, v kateri zapored vsako noč dolgo klečé prebedí pred podobno križanega Jezusa.

Hčerin nenavadni izpremen in njeno bojazljivo vedenje nista mogla dalje časa skrivna ostati očetu. Slutil je marveč, da neka posebna skrivnost teži njeno mlado srce, da se je pa ne upa njemu razodeti. Zategadelj jo marsikaterikrat prijazno nagovarja, naj se mu le vsa odkritosrčna izpové, češ, da ji hoče on drage volje povsem postreči in zadovoljiti, kar in kolikor le bo njemu v moči.

Nekega dne, ko je imel Ratibor spet Svitelja v gosteh in sta se oba posebno resno pogovarjala, kako določno ostro hočeta vsak v svojem kraju brez odloga postopati z vsakim, kdorkoli se spoznava h krščanstvu, odtezala se je Zorina vidno poparjena njunemu pogovoru, in sploh Sviteljevim prijazno-ljubeznjivim besedam. Po njegovem odhodu poprašuje oče torej toliko določneje Zorino, kaj je vendar krivo, da se tako obnaša proti njegovemu najboljšemu prijatelju ter svojemu zaročniku? Ali, ker se mu hči tudi pri tej priložnosti odkritosrčna ne skaže, popusti jo nagloma, prvikrat vidno nevoljen nad njo, ter hiti s Predoselj — ne vé kam.

Zorini še ni bilo nikdar tako milo pri srcu. Zakrije si z obema rokama obraz, joka se, zdihuje in toži svoji varovalki in zlasti Bogu, naj bi ji on to trpko stanje skoraj preložil na bolje. Bilo je že pozno v noč, ko je še zmerom medlela v spalnici pred bridkim razpelom, katero je brljavo osvetljeno viselo na steni pred njo.

Malo pred polnočjo pride Ratibor domu. Popred na večer je bil zalotil enega svojih podložnikov, ko je ravno nekemu oznanjevalcu krščanske vere gostoljubno postrezal. Ko ga je zato ostro poprijemal, izgovarjal se mu je podložnik, češ, da je komaj pet dni, kar je on sam na svoje oči videl tudi njegovo hčer Zorino v prijateljskem razgovarjanju ravno s tistim oznanjevalcem. To objavljenje toliko bolj razkači starešino. Izprva tega celó niti verjeti ne more; ali potoma domu prešine ga naenkrat sumnja, češ, da utegne to vendar-le res biti in krivo, da je Zorina sedaj tolikanj drugačna. Koj jo hoče pozvati na odgovor, da se prepriča.

Tiho stopi do spalnice in odpre. Kaj vidi? Zorino, klečečo tam pred napol razsvetljenim križem. Srce mu vzkipi od divjega srda. Pred sabo ne vidi več hčere svoje, ampak le človeka - kristjana, kakršne on najhujše sovraži. Zviškoma plane tjakaj, zgrabi sveto razpelo, odtrga raz

steno, trešči na tla ter togotno pomendra po njem, da se zdrobi na drobne kosce. Zorino, ki prestrašena na smrt s povzdignjenimi rokami izkuša poklekniti predenj pa prositi ga milosti — pahne jezno od sebe, da ubogo dekle z glavo priletí postelji ob stranico in se tam na tleh omedlela sesede.

Ta grozni prizor nekoliko ukrotí očetovo divjost. Nekaj časa jo molčé gleda. Potlej pristopi k njej, jo vzdigne na postelj in ji ranjeno glavo čedno zravná po vzglavju, on sam pak kakor obnorel dirja po sobi.

Čez delj, ko se dekle jame zavedati, pravi ji očitaje:

„Tako tedaj izdajaš ti mene! Tako me žališ, tako greniš življenje svojemu dobremu očetu. O, da še to moram doživeti po svojem edinem otroku, ki mi je še ostal! Kako sem nesrečen!“

Občutljivi Zorini, ko čuje tako tožiti očeta, hoče od bridke žalosti počiti srce. Počasi se skloni po konci, hotéč okleniti se ga okoli vratú, prositi ga odpuščenja, prositi ga — pa kako? Zatajiti bi morala krščansko vero. Ali tega — ne more, ne more! Verskega poslanca besede so s čudno močjo in gorečnostjo napolnile vso njeno dúšo, da nje zdaj tudi še tolika ljubezen do očeta ne more pre-nagniti. Ne, zveličavni veri v Jezusa, katero ji je tisti mladenič izporočil, — nikoli več bi se ji ne mogla od-povedati: to najbolje čuti zdaj v tako resnem trenutju. Z bridkim trpljenjem v srcu zdihuje le: „Oče, ljubi oče!“ in onemogla omahne spet nazaj po postelji.

Očeta prevzame ljubezen do otroka, da se mu začne smiliti.

„Spoznam“, pravi, „da té žalosti in tolikega gorjá mi nisi tolikanj kriva ti, kakor marveč le óni tuji človek, ki je tudi tebe preprosto dekle premotil s svojimi vražjimi slepotijami, kakor že toliko drugih lahkomiselnih naših slovenskih rojakov. Zató — že ga poiščem, naj mi bo on odgovarjal, on trpel — on, nemški tihotapec, ki za-peljuje in nam izneverja naše ljudi!“

To žuganje vzplamtí Zorini srce za mladeniča, da se hitroma spet kvišku spne in vsa vneta zánj pravi:

„O moj ljubi oče! samo to Vas prosim: ne skrunite si rók nad tem nedolžnim človekom! Ta Vam ne more krivice delati, ta Vam ne more tuj biti! On je — —“

Oče je ne posluša dalje pa hití ven iz spalnice pri-sezaje v jeznem srcu, kako se če znesti nad verskim poslancem, kakor hitro ga dobí v roke.

Zdaj osamljena vstane počasi s postelje in, vedno še trepetaje na vseh udih, zbira po tleh razkropljene koščke bridkega razpela, katere potlej skrbno spravi v najskrivnejši predalček. Potem se uleže spat; pa predno zaspí, pritisne velikrat na ustne zlati križec, katerega ji je bil óni dan podaril verski poslanec in ga je od tačas neprenehoma hranila na svojih deviških nedrih. Sproti tudi še z gorkimi solzami v očeh prosi usmiljenega, križanega Jezusa posebno, naj pač milostljivo očetu prizanese bogokletno početje, kakor tudi naj varuje pred njihovim srdom poročevalca svojega svetega nauka.

Tretji dan potem je Ratibor stojé v gradu zraven okna ravno spet premišljeval žalostno osodo svoje nesrečne družine: kako so mu poprej pesoglavci zarobili drago ženo in sina, kako mu je zdaj pak drug človek izneveril Zorino, katera mu je bila edina še ostala in ki je nanjo stavil vse svoje upanje. Polasti se ga tiha žalost, da se precéj tožljiv s komolcem nasloni na okno in globoko váse vtopljen tamkaj trpi. Na enkrat, kakor bi ga bil pičil gad, šine pokonci. Zagledal je bil prihajajočega človeka in hipoma spoznal v njem omenjenega verskega poslanca, v zdanjem trenutju svojega najzoprnejšega sovražnika.

Z bridkó nevoljo in vrelim srcem hití mu naproti.

„Kdo si ti — kaj hočeš od mene?“ praša ga ostro, predno še poslanec kaj izpregovori.

„Če vam je ljubo, da me zaslišite,“ odgovori mladenci neustrašen, „hlapec sem kristjanskega Boga, najvišjega gospoda nebes in zemlje.“

„Tako, tako —“ pobije mu župan hitro besedo. „Ti si upaš tudi meni v oči s takimi sleparijami na dan! Hlapec kristjanskega Boga? Kakov je ta Bog, ki ga mi ne poznamo in ga nočemo?!“ „Ali glej, jaz ti povem, kdo si? Hlapec svojim pošiljateljem Nemcem, ki so nam Slovanom najhujši, najzagrizenejši sovražniki — to si ti! Ti posreduješ njih sebične črne naklepe, slepariš s sladkimi besedami naše preproste rojake, pripravljaje jih voljno za njihov morilni jarem, ki ga dan na dan že rezneje čutimo, ki ga že več prenašati ne moremo!“

„Mogočni starešina!“ pravi na to verski poslanec „pač da prihajam od ondod, kakor velite; vendar namen mojega prihoda tu-sem k vam nikakor ni tak, kakršnega me dolžite Vi! Jaz izporočujem marveč izključno le vero v edino pravega, svetega Boga vseh ljudi, katerega spožnavamo in častimo mi kristjanje. Pred njim so vsi ljudje,

vsi narodi enaki! Njegova sveta volja je, da ves svet sprejme to vero ter se ravna po njej. In kadar se to zgodi, bodeta blagi mir in prava sreča kraljevala preko cele zemlje. Bratovska ljubezen in sprava bodete objemali vse ljudi. Nihče ne bo sovražil nikogar, ampak vsi bodo složno prebivali drug zraven drugega spoznavaje slehernega človeka za svojega prijateljskega bližnjega ter klanjaje se samo le jarmu Kristusovemu, ki je legak, sladak — —“

„Dovolj je teh besedí!“ kriči nestrpljivo župan. Take prazne marnje vam pomagajo in delajo uspeh le pri lahkovernih, prostih kmetovalcih; ali jaz nisem tako kratkoviden. Gospodstvo nad nas, to vam je geslo.“

„Verjemite, Vaša sodba je celo kriva o tem. Niti najmanjšega zla ne, ampak zgolj le blagost je, ki jo Vam sam večni Bog ponuja po meni in vseh tistih, kateri z mano vred ravno tisto pot, oznanjevaje vero krščansko, prihajajo k vam.

„Blagost — kako? Iz Nemške in od Nemcev še ni nikoli ničesar dobrega in blagega vzhajalo za nas Slovane, nikoli!“ upije Ratibor.

„Vi prav ne veste,“ ugovarja poslanec. „Vera krščanska, to ni nikakršno posvetno blago, ali pridobitek nekaterih posameznih ljudi ali tudi vsega kakega naroda, ne! Krščanska vera je marveč last nebeškega očeta nad nami, ki jo je po svojem edinorojenem sinu, Jezusu, izročil vsem ljudem na zemlji in zdaj po nas tudi vam — le na blagost in srečo!“

„Čul sem o vašem Kristusu, ki ga imenujete svojega Boga. Bil je, kakor pripovedujete sami, ubog siromak ves čas svojega življenja. Svojim spoznavalcem ni pripomogel niti k časti niti k blagostanju, ampak zapustil jih je v stiskah in nadlogah. Njega samega so sramotno pripeli na križ! Kaj hočete tedaj z njegovim naukom vi nam? Mar se nam je kaj boljšega nadejati od vas?“

„To je res“, pritegne poslanec, „z naukom Jezusovim vam ne podajem posvetnega blagostanja in premoženja; pač pak vsakemu, kdor ga sprejme, tiho zadovoljnost v srcu in dušni mir, da zlahka prenaša vse bridkosti in težnje tega sveta, v svesti si, da ga šele onkraj groba čaka zlata očetnjava, kjer bo neskončno veselje in večno zveličanje. Ali prave sreče pak naj nihče ne išče na tem svetu, kjer je ni najti!“

„Zdaj vidim, da tvoj nauk je laž!“ vikne Ratibor. „Jaz sam sem bil svoje dni človek najsrečnejši pod solncem; pa okrhali so mi srečo drugi, hudobni ljudje. In edino,

kar me je posihmal še osrečevalo, bila mi je moja vdana hči tù le;“ — pokaže na ravno bližečo se Zorino — „zdaj pa še to — spridil, preslepil si jo ti, ravno ti, govori!“

„Ah, ljubi oče! pustite z mirom nedolžnega človeka!“ prosi Zorina vsa trepetaje stojéč od daleč tam na strani ter sočutno opiraje oči v verskega poslanca.

„Kaj hočeš, dekle ti neumno! Ali pojdi, stopi tù sem, pa odpovej se vpričo mene in tega slepotiji, s katero, vem, da te je ta premotil.“

„Ne tajim“, pravi na to poslanec, „da se je naš krščanski Bog in Izveličar res po meni spoznati dal Vaši hčeri; pa trdno zaupam tudi vánj, da ji bo dal blage moči, da mu zvesta ostane tudi zanaprej. Saj sem prepričan, da sama že izkuša živo resnico mojih besedí ter blagost vere krščanske.“

„Kaj? Ti se derzneš in ji še prigovarjaš? Gorjé ti!“ rekoč pozove svojega hlapca, veléč mu, naj nemudoma vrže tega človeka v zapor.

Sluga se polasti verskega poslanca ter ga tira s sabo. Ta stopa voljno za njim kakor jagnje, hvaléč le Boga, da ga spoznava vrednega, da bode kaj trpel zavoljo njega, in moléč za svojega preganjalca, naj bi mu Bog milostljivo prizanesel, kar se pregreša nad njim.

Zorina tam od daleč klečé sklepa roke, joka se, zdihuje in prosi: „Milost milost — on je nedolžen!“

Toda trdosrčni oče se ne zmeni za bridkost svoje hčere; marveč ves srdit hití naprej, odpre sam duri v ječo in pahnivši verskega poslanca vanjo togotno rohni:

„Tù notri se pokóri, dokler ne skažeš češčenja našim starim bogovom!“

„Naj se zgodi Njegova presveta volja!“ moli poročevalec svete vere še v ječi, in obrnivši se proti Ratiboru prosi le samo zánjo, katero je bil pridobil veri krščanski:

„Imejte le s hčerjo usmiljenje!“

Ali starešina ga ne posluša, zapahne duri in zaklene.



II. del. Krst.

1. Vera zmaguje.

Hotimir, slovenski vojvoda, bivajoč na Koroškem, trpel je že delj časa z nevoljo, kako nekateri njegovi župani in starešine po Slovenskem sovražno preganjajo oznanjevalce krščanstva, katere je on iz sosednje dežele, iz Nemčije povabil med svoje podložnike. Najhujša nasprotnika krščanski veri pa sta bila Ratibor in Svitelj. Ker tudi na večkratni resni opomin nista hotela odjenjati, hotel ju je torej Hotimir odstaviti od županovanja. Ali ta dva zaveznika začneta nankrat kazati, da ju je volja s silo upirati se vojvodovim ukazom. Tedaj pak začne tudi Hotimir, previdevši, da njegova lepa beseda nič ne hasne, nabirati brez odloga krščansko vojsko proti poganskim upornikom.

Verski poslanec je bil šele tretji dan v zaporu na Predosljah, ko Ratibor čuje, da že vojska s Koroške gre nádenj. V tej stiski hitro zapusti Predoslje in kar je na njih, odpeljuje s sábo le Zorino k svojemu najboljšemu prijatelju in pristrancu, Svitelju, češ, da ji ta za čas vojevanja preskrbi varno zavetje pri nekem svojem novem znancu, Ozar po imenu. Ta namreč je županil veliko dalje od krajev, katerim je vojna nevihta zdaj žugala, in njegova zadruga je bila skoraj še čisto poganska. Vrh tega je bil Ozar sam zagrizen pogan, ki je že za prvega spoprijaznjenja s Sviteljem obetal, da pojde drage volje v vsem na roke njemu in njegovemu drugu Ratiboru.

Ko tedaj zanesljiv spremljevalec odvede Zorino na odmenjeni varni dom k Ozaru, obiščeta Ratibor in Svitelj bližnje še jima vdane poganske župane, izpodbujata jih, naj se vsak s svojo zadrugo pripravi na boj zoper vojvodo, ki že sam na svojih tleh več ni svoj gospodar in ki služi le sebičnim namenom sovražnih sosednih Nemcev, skaterimi se brati in zavezuje Slovencem le na škodo in gorjé. In stavlja jim živo pred oči, kako nemila usoda jih pač čaka, če se kar meni nič tebi nič udajó potujčenim zatiralcem, pri-

dobita si res s pomočjo teh v kratkem precejšnjo trumo bojaželnih poganov, pripravljenih na smrt boriti se s kristjani.

Vojeviti, oboroženi pogani se tedaj v dveh poglavitnih četah, katerima poveljujeta Ratibor in Svitelj, nemudoma napoté proti prihajajoči Hotimirovi vojski, spotoma navduševaje in pridruževaje si ostale pagane ter sovražno napadejo slehernega kristjana. In tako, požigajoč vse vprek krščanske cerkve ter razdevajoč vsakšno sled krščanske vere pridere Ratibor s svojo druhaljo tretji dan po odhodu spet do svojega doma na Predosljah.

Ali kaj mora tu videti?

Njegovi zadružniki Posavci, ki so bili že večidel, četudi le bolj na skrivnem, kristjanje, ko so čuli, kako njihov poganski starešina grozovito razsaja s svojimi ljudmi, in zvedeli, da se tudi Hotimir že bliža z veliko močjo, so se bili uprli, zanašaje se na tega, ter razdejali najpopred Ratiborovo selišče na Predosljah.

Pri tej priložnosti so puntarji razbili tudi vrata v zapor in prijateljsko sprejeli verskega poslanca iz temnice, ki je hvalil svojega krščanskega Boga, da mu je tako kmalu ter po tako čudni poti pomagal izza železnih duri in mu dal svobodo.

Ratibor, ko vidi vse to, divja toliko grozoviteje proti vsakemu, kdorkoli ni ž njim. V spopadih s Posavci izprva tudi premaguje svoje nekdanje podložnike, zlasti, ker je njegova poganjska druhal surovejša in krvoločnejša mimo kristjanov, katere je sveta vera s prizanesljivostjo in blagodušnostjo navdihnila tudi proti sovražnikom. Slehernega krščanskega jetnika dá pripeljati pred-se in mu grozi, naj se vpričo njega za vselej krščanstvu odpové ter moli poganske bogove. Kdor stori to, temu daje prostost; kdor pa ne, izroči ga rabljem, da ga neusmiljeno mučijo in mu potem odsekajo glavo. Ali le malo jih je, kateri bi se v strahu pred njegovo grozovitostjo in pred telesno smrtjo izneverili krščanski veri; večina se jih neustrašeno uklanja pod rabljev meč, sprejemaje tako venec mučeništva in izveličanja. — Tako je tačas in še delj časa pozneje tekla tudi na slovenskih tleh kri za Kristusovo vero, kakor kakih pet sto let poprej v rimskem cesarstvu. In gotovo se tudi na sto in tisoče svetnikov in svetnic božjih iz našega slovenskega rodú nahaja v nebesih, četudi nam mračna zgodovinska knjiga iz tedanjih, v mračno meglino nam zakritih časov ni zaznamovala njihovih svetlih imén!

Toda dolgo ne strahujejo pogani kristjanov. Hotimir se s svojimi vojščaki pridruži Posavcem in kmalu jamie od kraja do kraja poditi pogane. Sem ter tja jih tudi že precej zajame in polovi, a ravna ž njimi tako usmiljeno, da se že vsled tega mnogo poganov izpreobrne h krščanstvu.

Sele, ko Svitelj s svojo četo prispè Ratiboru na pomoč, postavita se oba zmagujočim kristjanom v bran. Na neki prostrani ledini se vname krvav boj. Na obeh straneh jih je že mnogo popadlo, pa le na nobeni še ne odjenjajo, tako razkačeni so pogani in kristjanje. Nazadnje vendar-le tem posluži blagi namen, za katerega se bojujejo, da zmagajo. Pogani popustivši veliko svojih mrtvih in ranjenih na bojišču začno bežati. Kristjanje, h katerim je čedalje večja množica okoličanov prispevala, dero za njimi, dokler jih ne razkropé na vse strani, veliko pa tudi zajamejo, zlepa potem tirjaje od slehernega, naj se odpové poganstvu in vsakemu sovraštvu do krščanstva.

Svitelj sam je le z majhno peščico svojih komaj ubežal zmagonosnim kristjanom; Ratibor pak je težko ranjen obležal na bojišču.

2. Rešnik.

Potekel je cel dan po omenjeni bitvi. Krščanski boritelji vedno še vse križem brodeč za ubeglimi sovražniki in tudi pričakovaje, da jih utegnejo še iznova nadlegovati od kod, niso mogli še misliti, da bi hiteli na bojišče, pokopat mrličev ter streč trpečim ranjencem.

In med temi, ki so že cel dan pod hudim solnčnim pripekem, vsi onemogli ječe od skelečih ran ter pojemaje od morilne žeje, trpeli tolikšne muke — med temi je bil tudi starešina Ratibor. Z zmendrano glavo in razpraskanim čelom ter z globoko zevajočo in krvavečo rano na desni nogi je ležal tam, nemoč, da bi se kam premeknil. Gledal je na svoje oči, kako je zlasti kaka ljubeča mati tiho ihté in zdihovaje pohajala preko krvavega bojišča, iskaje pač, ko bi morda našla kje kakega svojega dragega; gledal je, kako je temu ali temu siromaku postrezala in pomagala kaka skrbna roka; ali usmiljene duše, ki bi njega rešila in ga tolažila — ni je bilo od nikoder nobene! V takih revah ter tako zapuščen od vseh svojih in vsega sveta ni bil še nikdar, kar živi.

Kakor človeka sploh v hudih in nesrečnih časih, jele so zdaj tudi že Ratibora sprehajati nenavadne, blažje misli.

Videvši toliko trpečih ljudi okrog sebe, katerim pak je bil pravzaprav le on sam kriv vseh strašnih muk, začne se skoraj že kesati, da je sebi in toliko drugim na nesrečo tako zviškoma začel krvavi boj. Zakaj je divjal zoper svoje lastne rojake? Ali je upravičena njegova tolika mrznja do krščanstva?

Taka vprašanja, katera si je v tem trenutju privikrat stavil, bila bi ga že skoraj z milejšim duhom navdihnila; ali brž se ga spet polasti njegova prirojena burnost pa mu zastopi vsak boljši premislek. Edino le krščanstvo dolži, da je že poprej in zlasti poslednji čas toliko neznano gorjé pridrló nadenj. In rotéč pa grozeč se svojim sovražnikom, kristjanom, ter škrtaje z zobmi od strašnih bolečin, začne se premikati z mesta, skušaje, da bi se privlekel do blizu tam mimo tekočega potoka, izmit si rane, pogasiti si žejo, in ko bi bil spet okrepčan, iznova vihteti meč nad svojimi protivniki. Ali le kakih dvajset korakov se s težkim trudom in hodeč po vseh štirih pretegne naprej. Tu pak, pod veliko, košato lipo popolnoma omaga. Na potu si je bil namreč raztegnil in razdražil rano pod kolenom in izgubil toliko krvi, da se zdaj od slabosti zgrudi v omedlevico.

V tem se začne mračiti. Za večera prileze polni mesec izza goric in posveti samotno zapuščenemu starešini v prepadli, blede obraz.

Tedaj prikoraka mimo mlad človek, zaviti v temen plašč, in ko ogleda moža razgrnjenega po tleh tam pod lipo, pristopi nemudoma k njemu. Na prvi pogled ranjencu v obraz se zgane na vsem životu in ostrmi pa prestrašen se za korak umakne nazaj; pa kmalu se mu iznova približa ter pozorno in radovedno ogledovaje ga, kima z glavo kakor neverjetno ali morda pomilujoč. Na to se nagne do njega, položi mu roko na vroče čelo in videvši, da se mu desna noga namaka v krvni mlaki, privzdigne mu jo zlahka nekoliko na stran.

Ta gibljaj noge predrami Ratibora, da pogleda. In videvši pred seboj tega človeka, zaječi kakor grozéch se. Spoznal je namreč v njem tistega verskega poslanca, katerega je bil pred nekoliko dnevi pahnili v zapor, in zdaj se je le tega nadejal od njega, da mu za maščevanje porine v srce bridek meč, po katerega misli, da se je bil zdaj tako hitro oddaljil na bojišče. Ratibor v smrtnem strahu izkuša z veliko težavo in trpljenjem, kako bi se ob lipovem deblu spravil pokonci, postaviti se, če bi bilo mogoče, sovražniku v bran.

Ali kako se zavzame, zagledavši, da vračajoči se mladenič ne prinaša morilnega orožja, ampak v potoku napojeno belo tkanino, pač njega obvezat. Zdi se mu kar, da le sanja, da mu njegovo razvneto mišljenje slika to postrežljivo podobo, ki jo gleda na lastne oči, od katere pa si on kar nič dobrega pričakovati ne upa. Toliko bolj tedaj ostrmi, ko postrežnik res zraven njega poklekne in mu tkanino prijazno razgrnivši pred njim iz zvrhane železne čelade molčé ponudi piti.

Ratibor izprva skoro kar ne vé, kaj bi. Vendar po požirku vodé hlepéč kakor upehan jelen, ne more se premagati, pa željno potegne veliko požirkov iz posode v rokah tega človeka, katerega je on do tega trenutja strastno sovražil in je videl v njem tudi le sovražnika svojega. Ko ga pa verski poslanec potem nagovori naravnost po pravem imenu, češ, naj dovoli, da mu rane obveže, in ga obenem tudi že po čelu začne zmivati, ostrmi Ratibor čudom začuden, natihoma trpeč njegovo prijazno postrežbo pa premišljuje, kakšnega duha pač mora biti ta mladenič, ki, v svesti si, da ima svojega sovražnika pred seboj, ravna ž njim tako prijazno! In kakor slana kopní pred solncem, tako mineva zdaj tudi Ratiboru mržnja do tega blagodušnega mladeniča. Čuti, da, ko bi posihmal še tolikanj mrzil kristjane, tega verskega poslanca sovražiti ne bi mogel nikdar več.

Ko začne Ratibor čutiti, kako dobrodejno mu obveza rano hladí in kako sploh krepkejši postaja, ne more si kaj, da ne bi na tihem hvaležen vprašal svojega dobrotnika, kdo pač da je on? In verski poslanec prijazno odgovori:

„Hlapec sem svojega krščanskega Boga, ki me pošilja križem po svetu postrezat na telesu in duši slehernemu revnemu, pomoči in tolažbe delit potrebnemu človeku, naj me ljubi, ali naj me sovraži! Ravno zdaj sem hitel na bojišče v svesti si, da tukaj je toliko bridko trpečih, katerim pomagati mi veleva vera krščanska in ljubezen do bližnjega, in to je kristjanom vsak človek. Srečal sem prvega Vas in hotel sem iz ljubezni do Boga postreči tudi prvemu Vam. In vsevedni Bog mi je povrnil mojo dobro voljo; to je moja najslajša zavest!“

Ratibor je strmel nad takimi besedami. Da poročevalci krščanstva res oznanjujejo nauk s tako blagimi in človekoljubnimi načeli, tega se on ni nadejal. In ker mu je ta postrežljivi krščanski mladenič v tem hipu tako nenavadno šel do srca in je imel posihmal polno zaupanja vánj, jela

ga je naenkrat obhajati želja, da bi natančneje poizvedel, kaj prav za prav uči vera krščanska, kaj je krščanstvo.

Ratibor izrazi to svojo željo verskemu poslancu.

Duhovni mladenič je drage volje pripravljen svojemu rešencu ustreči po želji.

Ratibor je zdaj toliko okrepčan, da se s pomočjo svojega rešitelja spravi na noge, iskat si v obližju kje kakega prenočišča čez noč, kakor mu je bil duhovni mladenič nasvetoval.

Stopaje polagoma od tod, ko jima mesec razsvitlja pot, pripoveduje verski poslanec o začetniku krščanstva: da je bil sam Božji sin, ki je tak zveličavni nauk iz nebes prinesel ljudem na zemljo, in kako je za poroštvo, da je govoril golo, živo resnico ter da je poslan zares od Boga, svojega nebeškega očeta, dal svoje življenje, pa tretji dan potem spet s poveličanim telesom vstal od smrti — iz svoje lastne moči. V daljnem pogovoru mu pojasni vse druge poglobitve verske resnice, kakor jih verujejo pravoverni kristjanje. Na zadnje pristavi:

„In ta sveti pa blagi nauk našega Izveličarja Jezusa mora po sami njegovi volji sčasoma objeti vse ljudi za vse čase, vsem na največjo blagost in v največjo tolažbo na zemlji in na večno izveličanje po smrti v nebesih.

„Ker je pa našim sosedom, Nemcem, popred kakor Slovanom došla ta sreča, da so po krščanskih oznanjevalcih sprejeli vero v Jezusa, zato zdaj nas, poročevalce krščanstva pošiljajo k vam Slovencem, edino le oznanjevat in prisvajati vam ta blaženi nauk; drugega, najmanjšega posvetnega dobička in kakršnihkoli hudoželjnih namér ne iščemo mi!“

Ratibor sam ni vedel, kako mu je, ko je naenkrat, kakor čudom vès izpremenjen, voljan in željen poslušal oznanjevanje krščanstva iz ust tega človeka, katerega je skoro do tega trenutja prav zavoljo takega poslovanja njegovega tolikanj črtil. Le ugeniti si ne more, ali ima ta tako blagodušni mladenič ali morda pripovedovanje njegovo toliko moč do njega, da je zdaj vès navdušen zanj, da vès gori za njegovo reč, za njegovo sveto prizadevanje!

Ne more si kaj, da mu ne bi razkril, kaj misli po tem pojasnjenju, kako mu je pri srcu.

„Če je tako“, pravi, „potlej iz srca obžalujem, da sem krivo ravnal, tako nepremišljeno preganjal kristjane.“

Ratibor zdaj za trdno obljubi, da se hoče prav in popolnoma odpovedati vsakemu sovraštvu zoper poročevalce

kakor spoznavalce krščanske vere; da hoče marveč, kolikor koli mu bo posihmal še mogoče, delati le na prospah krščanstva ter da le to še želi, da prej ko mogoče postane vreden kristjan.

Kdo bi popisal veselje verskega poslanca, videvšega, da je po tako čudni poti tako na nagloma pridobil z božjo pomočjo spet enega človeka krščanski veri, človeka, ki utegne zaradi svoje veljavne besede kdaj še veliko pri-pomoči pri razširjevanju krščanstva med svojimi sloven-skimi rojaki. Z naglasom, ki je očitno razodeval njegovo notranjo srečo in radost, zagotovi tedaj mladi duhovnik Ratibora, da koj zdaj mu hoče najdražje volje izpolniti tisto njegovo željo: da ga namreč krsti in tako sprejme v občino kristjanov.

V tem pogovoru sta dospela do pohlevne kmečke hišice, ki je v njej še lučica brlela. Na njun poziv jima radi odpró pozdravlja je ju po krščansko: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Da sta v krščansko hišo prišla, to zdaj toliko bolj razveseli oba. Verski poslanec naznani gostoljubnim ljudem, da je pripeljal usmiljenja vrednega ranjenca z bojišča in da prosi v imenu Jezusovem blagovoljne postrežbe in pre-nočišča zanj. Na njih prijazno ponudbo jim še pravi, naj mu pred vsem blagovolé pripraviti posodo vode, da krsti tega izpreobrnjenca.

Brž na to Ratibor vpričo pobožne družine sprejme sveti krst, kesaje se svojega dozdanjega početja pa radovaje se iz srca, da je vendar prišel do boljšega spoznanja.

Po končanem svetem opraviu, ko se gosta nekoliko poslužita ponudene večerje, praša Ratibor verskega poslanca, ali on morda ni bliže Slovenskega kje doma, ker mu tako zlahka teče slovenska beseda.

Poslanec odgovori: „Tega Vam pri najboljši volji ne morem povedati, ker sem čisto otrok še, Bog vé, po kakšem nemilem naključju zgrešil svoje ljudi in dom, ter potem samotno blodeč po nekem gozdu pač po previdnosti božji prišel v roke potujočemu, krščanstvo oznanjuočemu me-nihu, ki je potem mene, zapuščeno siroto, — kakor mi je večkrat pozneje pripovedoval, — vzel s sabo na Nemško, pa dal v samostanu odgojiti in pripraviti za verskega po-slanca Slovincem. Moj prvotni materni jezik je bil namreč slovenski, kar mi še zdaj dobro ugaja pri oznanjevanju.“

Vsa družina se čudi mladeniču, da ima tako ne-navadno življenje za seboj. In Ratibor sočutno kimaje z

glavo vpraša ga še, ali se tudi svojega rojstnega kraja in svojih staršev morda nič več ne spominja.

Verski poslanec odkima, da nič, rekoč, da se mu pač časi še kakor v lepih sanjah dozdeva, da je že davno, davno tam daleč v prijetnem kraju nekje bival pri svojih starših, katere je ljubil na vso moč, da se pa zdaj o ničemer nič natančneje več ne zaveda.

„Vendar“, pristavi na zadnje, „zdi se mi prav, da ta-le podoba, katero že menda blizu vse svoje življenje nosim na prsih, da bi ta utegnila biti podoba mojega očeta na zemlji.“

Rekoč to, seže na prsi; pa kako se prestraši! Na koncu zlate verižice, kjer je imel do današnjega dne pripeto svetinjico z obrazom — ni je več!

„Žal mi je“, pravi na to verski poslanec vidno žalosten, „da Vam je ne morem pokazati. Danes ta dan sem jo izgubil.“

Vsa družina z Ratiborom vred toliko bolj obžaljuje to njegovo izgubo, ker jim poslanec omeni, da je imel tisto zdaj zgrešeno podobo že tačas okoli vratú, ko ga je bil našel omenjeni menih, ter da jo je hotel na njegov opomin, češ, da utegne to biti podoba njegovega očeta, hraniti vedno za drag spomin.

Nato se je verskemu poslancu še od vseh strani stavilo polno sočutnih vprašanj, na katera naj bi bil on odgovarjal; ali njemu tanka vest ni pripustila, da bi zdaj, ko je tu tako srečno popolnoma dosegel svoj sveti namen, oprezoval še dalje ondi in izgubljal zlati čas, medtem ko utegne na bojišču še veliko siromakov trpeti, ki potrebujejo tolažbe na duši in na telesu. In gnalo ga je tjakaj toliko bolj, ker je bil prepričan, da človek v telesnih revah in nadlogah vse raje išče pomoči pri svojem Stvarniku.

Vse te premisleke naznani pričujočim. Na njih prijazno vabljenje, naj bi nocoj prenočil pri njih, pravi jim, da mu počitek ne bi bil nikakor sladak, v zavesti, da zanemarja dolžnost, ki ga tako nujno kliče na delo.

Tedaj ga nočejo dalje zadrževati. In verski poslanec se pripravi za odhod.

Pri vratih mu Ratibor še proži roko, srčno se mu zahvaljeva za vse, kar mu je danes storil dobrega in blagega, in proseč ga, naj mu odpusti, da je poprej preganjaje kristjane tako krivo ravnal ter se nad njim samim tako zelo pregrešil!

Verski poslanec ga na vse te težnje popolnoma potolaži, rekoč, da v vsem tem, v čemer je njemu mogel

postreči, zadobiva ravno on sam svojo najslajšo tolažbo in srečo, kakor tudi, da v dejanju izkazuje krščansko ljubezen ravno na ta način, da vsakemu vse odpušča od srca.

Ratibor, ki se je čutil prevelikega dolžnika temu mladenci in ki se najraje nič več ne bi ločil od njega, podrga še toliko nazaj, da mu pravi:

„Ljubi prijatelj, če je tako, da vsekako hočete že iti, dajte se še v prihodnje blagovoljno spominjati mene! Obiščite me pač gotovo na mojem gradiču, kadarkoli po svojem poslovanju morda mimo pridete. Obiščite me, ker, če le Bog dá, morajo biti kristjanom prvo pribežališče posihmal Predoslje. Ondi potlej, storim za Vas kolikor mi bo v moči. Žalibog, da mi že v tem trenutju ni še mogoče!“

Verski poslanec drage volje obljubi tudi to. Potem, zahvalivši se družini za gostoljubni sprejem in postrežbo ter priporočivši še Ratibora njih blagodušnosti, vošči vsem skupaj lahko noč in odide v imenu Jezusovem.

Veliko veselja je bilo v tej krščanski hišici tudi še brž potem, ko Ratibor pové, da je on starešina velike zadruge, v kateri hoče na vso moč pospeševati krščanstvo. On sam zagotavlja, da se tako tiho zadovoljnega in srečnega ni čutil že blizu dvajset let ne — kar ga je bila nezriano bridka nesreča zadela. In zdaj pripoveduje radovedni družini, koliko hudega in dobrega je on že doživel na svetu.

Drugega dne zarana, ko je dekla pometala iz hiše, zatrklja se ji nakrat neka bliščeča stvar pod metlo. Pobravši jo, vidi, da je zlata svetinjica. Hitro se spomni, da to mora pač biti le tista, o kateri je verski poslanec snoči pravil, da jo je zgrešil. Pokaže jo drugim.

Kdo bi popisal Ratiborovo zavzetje in veselje, ko na svetinji hipoma spozna svoj lastni obraz, kakršnega je imel pred pet in dvajsetimi leti, ko se je bil oženil.

To je bil moj sin, moj lastni sin Vojnimir!“ vzklikne od neizrekljive radosti, sklepa je kvišku roke. „Da, moj pravi, moj dragi sin! Saj se mi je že snoči, ko sem mu gledal v obraz in ga poslušal, kar zdelo, da le moj sin more imeti tako lice, more imeti take besede! Oj, pa da mu nisem bil tega povedal!“

Vsa družina veselja strmi. In v tem, ko hiti svetinja iz roke v roko, vsak hipoma spozna, da podoba na njej je res pravi obraz tega očeta, ki zdaj njim pred očmi od zgolj veselja kar ne vé, kaj bi?

Zdaj je srečnemu očetu naenkrat vse jasno, kako da njegov sin, pripovedujoč včeraj zgodbo svojega življenja,

res ni mogel nič gotovega povedati iz svoje nežne mladosti: kajti bil je Vojnimir star tri leta šele, ko so mu ga bili ugrabili in odpeljali pesjanarji. Najraje pač bi bil kar hitel za njim, objet svojega ljubega, tako davno že bridko pogrešanega sina, pritisnit ga na svoje očetovsko srce, pa povedat mu, da je on pravi oče njegov, ki se tako neskončno veseli svojega zdaj spet najdenega sina. Toda storiti to mu ni še mogoče! Boleča in precej zatekla noga mu še ne dá izpod strehe. Potrpeti mora, počakati boljšega zdravja!

Cele tri tedne je užival še gostoljubnost te prijazne kmečke družine, katera se je z Ratiborom vred radovala tako nenadne sreče, ki je bila zdaj njega tako neutegoma došla. Dajal je sicer med tem po ljudeh skrbno iskati in popraševati po svojem duhovnem, krščansko vero oznanjujočem sinu, toda brez uspeha. Vendar zategadelj pa najmanj ni hotel dvomiti, da ga ne najde on sam, kakor hitro bo mogel na dan. In ta vroča želja, le hitro združiti se s sinom, pa njegovo zdaj dokaj povišano upanje, da nemara tudi ravno po njem izvé kaj o svoji izgubljeni ženi Radoslavi in njeni morda milejši usodi, kakor si je dozdej mislil: vse to mu dá moči, da more tem prej na noge in venkaj, kamor ga je tako silno gnalo srce.

Nekega lepega jutra tedaj, ko je rumeno solnce ravno vzhajalo, posloví se Ratibor od teh krščansko usmiljenih ljudi, zahvalivši se jim iz dna srca za njih gostoljubno postrežbo ter pobožno proseč Boga, naj bi jim sto in stokrat povrnil vse dobrote, s katerimi so oni njega tako radodarno oblagali.

Stopivši čez prag vnema ga in osrčuje le ta misel, videti svojega sina ter ž njim vzajemno prizadevati si na vso moč in le delati vse, kar bode krščanskemu Bogu na večje češčenje in slavnije povišanje. Ker posebno odslej, ko je bil ravno v Njegovem službovanju spet našel in spoznal svojega otroka, in morda ravno zato, gorí on vès navdušen le za pospeševanje krščanstva.

Prišedši pod milo nebo ureže si iz leskovega grma palico za daljno pot. In ob tej, ki je po izgubi tolikega posvetnega blagostanja zdaj edina njegova last, stopa, na nogi še hrom, dalje in dalje, vesel, veder po duhu, tiho zadovoljen v srcu in srečen, kakor do tega dne še nikoli ne v vsem svojem življenju. Saj ima sladko zavest, da ga hoče po vseh potih spremljati in varovati krščanski Bog, kateremu je posihmal tako popolnem izročil sebe

in vso svojo usodo; in saj ima polno tolažečega upanja, da On, ki mu je po tako čudnem in nevarnem potu spet pripeljal sina zdravega in v tako blagem pa svetem stanu pred oči, — da On mu lehkó nakloni še vse milejšo prihodnost morda še na zemlji, gotovo pak onkraj groba, v svetih nebesih.

Tako dobrodejno blaži in povzdiguje človeka v hudih pozemskih revah in težavah edino le živa, krščanska vera!

3. Ženitbena ponudba.

Brž po popisanem boju in zmagi kristjanov zoper nevernike je posvetila luč krščanstva toliko jasneje preko slovenskih pokrajin. Razrušene veže božje so se popravile, zidale se nove; domalega povsod so pobožni kristjanje hiteli k očitnim službam božjim častit in molit Boga. Le nekoliko zlasti takih, ki so bili s posvetnim premoženjem bogateje obdarjeni, držalo se je še trdovratno svojih starih poganskih bogov. Ali že se je bilo število teh tako skrčilo, da posihmal nikakor niso mogli misliti, da bi mogli s količkaj uspehom sukati orožje proti kristijanom. Gojili so vendar še natihoma mržnjo proti njim in skušali, kako bi jim skrivaj škodovali.

Eden izmed teh je bil tudi Svitelj. Zapuščen domalega od vseh, ki so mu bili v zadnji vojski na roko, pustil je brž po vojski verske zadeve na miru, naj so se razvijale, kakor so hotele, češ, da se že spet povrne ugodnejši čas njegovi stranki in njegovim nameram. Med tem pak, tako je sklepal, hoče poravnati svoje osebne zadeve.

Meneč, da je njegov privržnik Ratibor mrtev obležal na bojišču, ter da mu izpolni le prijateljsko dolžnost, ako se zdaj nemudoma oženi z njegovo zapuščeno in osirotelo hčerjo Zorino, hiti naravnost k njej, naznanit ji žalostno novico ter tolažit jo s tem, da se ji ponudi za moža.

Ali kako se zavzame Svitelj spoznavši iz njenih obupno tožnih besedí, da je ni volja omožiti se. To se mu je zdelo tem čudneje, ker jo je videl tako samotno zapuščeno, brez pravega varuha na svetu, in ker je vedel pa čutil, da ga ona, dobro še spoznavaje, kaj mu je dolžna, vendar še zmerom čisla in ljubi.

Njeno ugovarjanje ga toliko bolj vname zanjo. Ker ni vedel, zakaj se mu tako odteza, jame ji pred oči staviti njen revni in žalostni stan, če zdaj kar tako sama ostane; nasproti pak, kako bode svojo bridkost po ranjkem

očetu najlaže prenašala na njegovi strani, ko jo bode tudi on delil ž njo; kako bode zlahka in brez skrbi živela ž njim, ki ima obilo posvetnega premoženja in ki jo ljubi iz celega srca.

Zorina, ki je bila tudi res iz srca vdana temu očetovemu prijatelju in ki je vedela o njem, da ji želi vse dobro, je bila zaradi te prijazne ponudbe njegove v hudih stiskah. Branila se ga je le zato, ker je bil on pogan in ona kristjana; pa čuti še, kako nehvaležna bi se mu morala zdeti, ko bi on mogel misliti, da ona nima srca zánj ter da ne spoznava s hvaležnostjo tega, kar je on že dobrega storil za njo in ji še želi. Ali bala se je tudi hudega gorja, če zlasti zdaj tako popolnem v tujih rokah in brez zanesljivega podpornika razkrije svojo krščansko vero zagrizenemu poganu in neprizanesljivemu sovražniku kristjanov. Vendar, ker si ne vé drugega, ne boljšega sveta in si hoče vsakako olajšati srce, sklene nazadnje, da se Svitelju le razodene; pričakuje pa, da ji že krščanski Bog milostljivo pomaga, ki vánj tako trdno zaupa.

Ko tedaj Svitelj, vidno razžaljen, radovedno povpraša, zakaj pač ona nekako zaničuje njega, odgovori Zorina pač s precej tesnim srcem vendar tudi še dosti pogumno in določno rekoč:

„Jaz sem kristjana!“

Svitelj se vgrizne v ustne. Pričakoval bi bil vse prej kakor to. Tega mu Ratibor še ni bil povedal, pač ker je vedel, da bi mu bilo neljubo; pa on tudi še zdaj kar verjeti ne more.

Zorina, videvša ga dvomečega, in kakor da je ne bi bil natanko razumel, reče še enkrat:

„Da, kristjana sem.“ Sprejela sem pred malo dnevi vero v edino pravega, živega Boga, ki ga časté kristjanje. In te zveličavne vere, o kateri vém, kako blaži trpljenje človeku v bridkostih in zadregah, ne odvzame mi je več nobena sila na zemlji!“

Zdaj je Svitelju vse jasno. Ta deklinška neustrašena določnost, s kakršno so se sploh vsi kristjanje, spoznavaje svojo vero, ponašali, povedala mu je mahoma vse. Srdit vstane s stola, oči se mu svetijo; pa še ne vé, kaj bi rekel, kaj začel.

Zorina pade na kolena predenj, povzdigne sklenjeni roki proti njemu in prosi:

„Ljubi Svitelj, bodi še ti kristjan! Bodi, če me resnično spoštuješ in ljubiš; drugače — ne morem biti tvoja žena, nikoli!“

Te besede iz ust ljubeznjive device pred njim na kolenih hudo zabolé Svitelja. Rad bi ji podal roke in vzdignil jo k sebi na srce; ali tega, da je kristjana, ne more ji spregledati, ne more odpustiti!

„Zorina!“ pravi ji ostro, „premisli, kaj počenjaš! Svojega dobrega očeta žališ še v grobu! Pri tej priči se odpovej tej skruneci slepotiji, ali če ne — gorjé tebi! Premisli, da si sama na svetn — da je tvoj blagor in gorjé, tvoja sreča ali nesreča posihmal v mojih rokah!“

„Ljubi moj,“ pristavi Zorina na to, „bridko mi je, če te žalim; ali zatajiti svojega dobrega krščanskega Boga — tega ne zahtevaj od mene! V njegovih rokah le je moj blagor, moja prihodnost, kakor usoda slehernega človeka! Zatorej — le njemu zvesta ostanem do zadnjega dihljaja; stori ti z menoj, kar hočeš! On me bo varoval, on mi povrnil!“

Svitelj ji srdit obrne hrbet in gre. Tolaži se, da njeno spoštovanje in nagnjenje do njega sčasoma vendar še gotovo prenahe v mislih Zorino, tako zapuščeno! In da bi se to toliko poprej in s toliko večo gotovostjo zgodilo, naroči Ozarju, naj le ostro govori in osorno ravna ž njo, dokler se on spet ne povrne.

In tako se je reva Zorini tudi godilo. Morala je od tistega dneva prebiti dan na dan v ozki, zakotni stanici, da skoraj nobenkrat nobenega človeka ni spregledala. Postrezat ji je hodila le že precej priletna, tiha ženica, ki se je sama videla, kakor da jo tare neka tiha žalost, in kateri je Ozar hudo zagrozil, naj nikoli nobene besedice ne spregovori z le-to njegovo novo jetnico.

Med tem je Svitelj spet na svojem domu tuhtal in pretehtaval, kako pač bi najlaže zlepa izpreobrnil Zorino po svoji želji in po srcu. Ali prišel ni v tem do nobenega povoljnega konca, in že je bil namenjen, da gre pa poskusi najprvo s sirovim žuganjem, ali če s tem ne, potlej pa zgrda pripraviti jo za svoje namere. Kar ravno otovré vstopi na njegovem selišču — Ratibor.

Svitelj se svojega prijatelja, katerega si je mislil že v grobu, tolikanj bolj oveseli. Pa tudi ta, kaj srčno vesel, da ga spet vidi, začne mu v eni sapi pripovedovati, kaj je bil doživel med tem časom: kako je bil namreč rešen z bojišča in smrti, kako je potem v tistem svojem rešitelju

spoznal svojega sina Vojnimira kot verskega poslanca, in nazadnje, kako da je on sam ravno po svojem sinu prišel do boljšega spoznanja in prepričanja: da je postal veren kristjan za vselej.

Svitelj, ki je en čas molčé strmel, jel je ob koncu Ratiborovega pripovedovanja nepovšečno majati z glavo. A Ratibor ni porajtal tega, ampak ves vnet za svoje novo življenje, je razkladal nadalje svojemu prijatelju, da je zdaj ravno na potu za sinom, katerega išče; da vračevaje se vzame s sabo tudi Zorino, že kristjano, kar poslušalcu zdaj radostno razodene, in da hoče on spet na Predoslje nazaj, prebivat tam gori v lepem miru in slogi z vsemi svojimi in častit pa hvalit krščanskega Boga, da mu je še na pozne dni naklonil toliko veselje in nepričakovano srečo.

„Morda,“ pristavi nazadnje, „da nekega dné po milosti božji še doživim, da najdem svojo ljubo ženo Radoslavo?“

Pri teh besedah se neki zaničljiv posmeh Svitelju poziblje po obrazu. Praša svojega nekdanjega druga, z dosti očitnim zasramovanjem, ali je to res njegova resna volja, kar zlasti tù govori o tistem nekem krščanskem Bogu?

Na to mu Ratibor z živo, ognjeno besedo, kakor sploh kristjanje zagovarjajo svojo zveličavno vero, skuša dopovedati, koliko blaženo prednost ima krščanski nauk napram malikovalstvu. H koncu posebno poudari, da Nemci, najsi Slovencem tudi krivico prizadevajo v posvetnih razmerah, ne nameravajo pak, razširjevaje med njimi krščanstvo, ničesar hudoželjnega.

„Vera krščanska,“ pristavi Ratibor, da bi Svitelja prepričal o svojem trdenju, „ta uči le bratovsko ljubezen in spravo v obče. Kristjanu je sleherni človek, naj bo prijatelj ali sovražnik, bližnji, katerega mora ljubiti iz ljubezni do Boga. Vse to sem čul svojemu lastnemu sinu iz ust in ravno tako res tudi v dejanju skusil po njem.“

Svitelj, spoznavši poleg teh besedí, da ima pravega, trdovratnega kristjana pred seboj, začne ravno zato vès nevoljen zagovarjati svoje staro, sovražno mnenje o verskih poslancih in njihovih namerah, dokler se ne začne za hudo pričkati z Ratiborom, in se potem popolno spre ž njim, ki je z lepo in prijazno besedo nameraval pridobiti še njega za krščanstvo.

Konci tega prepira Svitelj vès razdražen z rezo žaljivim naglasom zarohni nad Ratiborom, češ, da ž njim, kot kristjanom, neče posihmal nič več imeti opraviti.

Ratibor tedaj mirno vstane izpred njega, rekoč mu, da on pak ima vendar polno trdnega upanja, da po božji previdnosti tudi Svitelj sam prispe še do boljšega prepričanja.

Svitelj ga prevzetno in zaničljivo zavrne, da nikoli!

Ratibor ga nalašč potrpežljivo presliši. In da bi popred konec storil sitnemu prepiru, ki nikdar ne prinaša dobrega sadú, prosi svojega nekdanjega druga le to še, naj mu blagovoljno natanko naznači kraj, kod najpopred pride do svoje hčere Zorine, češ, da jo poišče potlej že sam in odvede s sabo.

Ta opomin na Zorino pride v tem dražljivem trenutju Svitelju po godu, da bi bil kar zavriskal. Zorino ima v svoji oblasti! Kako lahko se tedaj znosi in maščuje nad očetom, če mu jo prikrije!

Komaj mu je bila ta hudobna misel šinila v glavo, že jo hiti tudi izpolnit. Ratiboru pokaže ravno napačni pot, sam pak zajezi konja in zdirja naravnost proti Ozarju, posvetovat se ž njim, kaj začeti?

In strupenejša zanjka, kakor jo ta dva splezata, da bi vjela vánjo nedolžno Zorino, ne dá se zlepa le misliti ne. Svitelj zatrdno verjame, da ž njo gotovo doseže svoje naklepe napram hčeri in očetu.

Stopivši s hinavsko radostnim obrazom pred Zorino in hlinec se Bog vé kako veselega pravi ji:

„Zorina! prinašam ti preveselo novico. Tvoj oče in brat še živita. Glej, ko so oče ranjeni na bojišču skoraj že umirali, našel in rešil jih je Vojnimir, in potem sta se bila spoznala.“

Kdo bi si tukaj ne mislil nepopisljive radosti Zorinine? Vesela, kakor še nikoli v svojem življenji, vzklikne na glas:

„Moj ljubi oče in brat — še živa, oba?!“ S temi besedami hití objet Svitelja okoli vratú, in njemu na srcu še presrečna šepeče:

„Kje sta, kje? O popelji me brž k njima, da ju vidim! Ljubi, dragi Svitelj — o popelji me!“

In prime ga za roko pa vleče s seboj proti durim, da bi nemudoma šla na pot. Ali on jo ljubo gladeč po glavi podrži nazaj in pravi grdo laž:

„Potrpi malo, ljuba moja! Popeljem te nemudoma k njima; ali, če raje imaš — ona dva k tebi; toda dej, pa reci poprej, da se pri tej priči zgola odpoveš krščanstvu za vselej; da nočeš nikoli več misliti na to tujo vero! To moraš storiti; drugače, sta rekla in se zarotila oče in brat, nočeta te videti!“

Te besede bridko zabolé ubogo Zorino, kakor bi jo bil oster nož zbadel v srce. Z obupnim jekom se pred njim tam onemogla sesede na klop in z obema rokama pokrije obraz naenkrat v grenkih solzah.

Ali ta pogán še nima nobenega usmiljenja do sirote Zorine v tolikih neskončnih mukah. Odtezaje ji roko od vročih solznih lic pravi:

„In v znamenje, da hočeš vse to izpolniti očetu in bratu po želji — daj mi roko, da od tega trenutja si moja žena!“

Zorina mu siloma odtegne roko in vzdihne:

„Ne, tega zahtevati vendar ne moreta moj ljubi oče in brat. O, to je nemogoče!“

Svitelj se spomni, da pri sebi še hrani svetinjo, ki jo je bil malo popred od Ratibora sprejel na ogled pa v prvem trenutju veselja kar ponevedoma obdržal. To tedaj pokaže Zorini z besedami:

„Za poroštvo, da ti sporočam golo resnico — glej tui svetinjo z očetovo podobo, katero je tvoj brat Vojnimir do današnjega dne nosil na prsih.“

Zorina na prvi pogled spozna očetov obraz. S čutom goreče ljubezni do svojega očeta pritiska jo na ustne in poljubljuje.

Pogan dopadljivo gleda ubogo devico pred seboj. Potlej ji reče:

„Odloči se tedaj! Stori, kar ti velebam v njunem imenu in zgodi se ti vse, kakor želiš. Videla bodeš očeta in brata; drugač pa — nikoli!“

„To je nemogoče — je nemogoče!“ vzdihuje in toži mučena devica in nepopisljivo trpljenje jo potare, da se kakor omedlela povesi preko klopi.

„Zorina!“ kliče vánjo grozoviti mučitelj, „Zorina! Bodi pokorna svojemu očetu; ubogaj svojega brata; poslušaj mene, ki te ljubim iz vsega srca! Premisli, preudari: čaka te tako lepa prihodnost, ali pa ostaneš zavržena od vseh, ki te zdaj ljubimo. Zatorej izvoli — še je čas, pa ne dolgo več!“

S temi besedami ji obrne hrbet in odide.

4. Sreča v nesreči.

Ko bi bila Zorina videla svoja draga dva, očeta in brata, tudi mrtva pred seboj, bi ji to ne bilo prizadevalo večje bridkosti in hujšega trpljenja, kakor tisto zlegano poročilo Sviteljevo in njegova tirjatev od nje. Tako sama,

tako zapuščena na svetu — kako rada, rada pač bi na srce pohitela očetu, katerega je že kot mrtvega tako bridko objokovala, hitela objet svojega ljubega brata, ki se je spet našel; in na katerega je ona tolikrat tako žalostna mislila! Ali morala bi popred zatajiti vero v svojega krščanskega Boga — v Jezusa, pri katerem je zdaj toliko časa že v hudih stiskah in zadregah edino še iskala tolažbe in vsekdar v tihi molitvi res tudi nahajala polno sladkega, dušnega pomirjenja. Ne, tega storiti ne more!

In vendar, če se spomni očeta in brata, ji krvavi srce in tóne od premilega žalovanja. Če se domisli, da Svitelj v svoji togoti utegne jo surovo nadlegovati, trepeta in strah jo je prihodnjih reči. Vsa omaguje, obup ji tare dušo, da skoro že ne vé, kaj bi.

V tem trpkem trenutju pade spet na kolena in moli dolgo in z živim zaupanjem, naj bi ji dobrotljivi Bog milostljivo preložil to neznano gorjé, pa rešil jo hude nevarnosti.

Bog, ki pač pusti človeka, da tone, ne pak, da utone; On, ki nikogar ne zapusti, kdor se s pravim, resničnim zaupanjem obrača do njega, prihití zdaj na pomoč tudi Zorini, ko je bila grenki kozarec bridkega trpljenja izpraznila že do dna ter tako skušana vendar ostala stanovitna v dobrem, — zvesta sveti, krščanski veri!

Dva dneva namreč sta bila potekla po tem, da ji ni bilo nič pred oči Svitelja, na katerega se je zdaj vsakikrat z velikim strahom domislila. Tretji dan ji postrežnica na enkrat naznani, da Svitelj je oni dan brž po prihodu od nje prebil najpopred delj časa v živem razgovoru pri Ozarju, potem pa zasedel konja in hitro odjahal, ne vé se, kam.

Zorina se je čutila dokaj potolaženo po tem poročilu. Že za prvega trenutja, ko je bila tu-sem prišla, gojila je polno sočutja do le-te postrežnice, katera je njej, tako samotno zapuščeni in bridko skuševani, edina še prihajala vsak dan pred oči. Že večkrat bi ji bila rada razkrila in potožila svoje notranje težnje, ker se ji je dozdevalo, da bi utegnila v tej ženici nahajati sočutno in usmiljeno družabnico v stiski in pač tudi tolažnico v hudem trpljenju, zlasti ker se je tudi njej očitno bralo z obraza, da jo teži neka skrivna bridkost. Toda dozdej tako opazovana in strahovana ni imela še tiste srčnosti, da bi jo bila nagoovorila s pravim zaupanjem, posebno še, ker je menila, da je njena postrežnica še poganka. Ali danes, ko se ji ni

tolikanj bati sovražnega zalezovanja, ne more si kaj, da je ne bi prijazno povprašala: ali pač tudi ona trpi krivico v tej hiši, da je nikdar ne vidi vesele?

In postrežnica naenkrat vsa ginjena, da je našla dušo, ki razodeva sočutno srce za njo, ji reče prijazno in z velikim zaupanjem:

„Ljuba moja, meni se zdí, da medve obe prav zaradi ene in iste stvari zdihujeva temu nemilemu človeku v rokah. Saj spoznala sem po križu, ki ga delate pred jedjo, da ste tudi Vi, kakor jaz, kristjana!“

„Ah pač, da!“ vzdihne milo Zorina, „jaz verujem v Jezusa. Saj mi le misel na njega še daje dovolj moči, da zapuščena od vseh svojih prenašam tolike križe in težave. Pa pravite, da ste tudi Vi kristjana — da tudi Vas morebiti zavoljo vere krščanske po sili zadržujejo in trpinčijo tukaj?“

„Da, prav zato, mene in vse te-le, glejte!“ potrdi ženica in s prstom pokaže skozi okno proti ledini, po kateri so se videle cele gručé moških in ženskih delavcev, ki so razgrinjali platno po tleh in ga kropili z vodo in katerim so zdaj pa zdaj biriške šibe žvižgale po hrbtih, četudi so ročno hiteli delati.

„Vsi ti,“ poudari postrežnica, „so Ozarjevi hlapci in krščenice, ki raje tako trpeč prenašajo bridko suženjstvo, kakor pak bi zatajili svojega krščanskega Boga.“

Zorina, katera je po teh besedah čutila toliko več nagnjenja in ljubezni do le-te tihe trpežnice, praša jo z očitnim sočutjem:

„Ali kdaj in po kaki poti se je drznil ta Ozar zajeti si toliko teh ljudi v svojo last?“

Postrežnica odgovori: „Tačas, ko so ljudem po tukajšnjih krajih prvikrat prišli verski poslanci oznanjevat krščansko vero, dajal je Ozar po svojih biričih slehernega kristjana poiskati in k sebi pripeljati veleč mu, naj častí stare bogove, ali če tega ne, da ostane njemu tlačan, priprt v njegovem gradu do smrti! In tako ti reveži že od tistihmal kot njegovi robovi raje na vso moč trdo delajo, kakor da bi se izneverili krščanskemu Bogu. Biriči jih stražijo, da se nihče nikamor ne gane venkaj iz ograje. Ah, med tem pa njihovi doma tožijo in vzdihujejo po njih!“

Pri teh zadnjih besedah zarosi ženici solza v očesu, da Zorina, ko vidi to, vsa ginjena praša:

„Tedaj imate nemara tudi Vi svojih ljubih katerega, ki morebiti tu blizo doma bridko žaluje po Vas?“

Postrežnici se svetle solze vderó doli po licih. S težkim, na pol jokajočim glasom tiho vzdihne:

„Oj pač, imela sem dragega moža, sina in preljubo hčerko; pa to nekje daleč daleč od tod, tamkej na svojem prelepem domovju — na Predosljih.“

„Na Predosljih — pod visokimi Grintovci tam, ob reki, ob Savi?“ hiti Zorina povpraševati in zviškoma jo neka sladka slutnja prešine.

„Da, ravno tam — tam je moj ljubi dom, kjer sem le nekaj malo časa tako srečno živela s svojim Ratiborom, z Vojnimirčkom in —“

„In — večni Bog! — jaz sem hči vaša, vaša Zorina!“ vzklikne dekle od neznanega veselja, spogne se svoji materi na srce in, objemaje jo okoli vratú, joka se od gole radosti.

„Ti moja hči — jaz tvoja mati — ali je mogoče, ali je mogoče?“ vzklika tudi Radoslava in, ne nadejaje se tako nenadoma toliko sreče, sama ne vé, kako ji je?“

„O resnično, gotovo — jaz sem prava Vaša Zorina, ki sem do današnjega dné tako bridko žalovala za Vami, kar sem bila zvedela, da so mi še otroku Vas odpeljali tisti nečloveški pesjanarji,“ hiti Zorina živo zagotavljati, ko je bila čez nekaj časa svojo mater spet izpustila iz objetja. In potegnivši iz neder svetinjo, katero je bil Svitelj oni dan popustil pri njej, vsa srečna pristavi:

„Glejte, tù je podoba mojega ljubega očeta Rati-bora, tù je!“

Radoslava na prvi pogled spozna dobro znano svetinjo in podobo svojega moža na njej.

„Resnično resnično, ta je moj Ratibor — ti moja ljuba Zorina!“

In iznova si mati in hči vsi srečni ležita na srcu.

„O,“ vzdihne mati, „saj meni je že od tistihmal, ko sem bila prvikrat tukaj tebe zagledala in ko sem govorila s tabo, nekaj dejalo vsakikrat tako, kakor da vidim svojega otroka — svojo Zorino.“

„In meni — verjemite ljuba moja mati! — kakor da imam le svojo drago mater pred seboj: — tako mili, tako dobri ste se mi zdeli!“ zagotavlja Zorina.

In druga drugi dolgo ne moreta dopovedati, kako srečni se čutita, da sta se našli tako nenadoma! Potem hiti Zorina radovedni materi pripovedovati vse: kje in kako je ves pretekli čas živela s svojim očetom, kaj je med tem o njih, o svoji materi čula ravno po tem Svitelju, ki

jo je bil pred malo časom izročil Ozarju in ki je ravno danes odšel; kako se je med tem našel tudi njen izgubljeni brat Vojnimir, ki je zdaj neki pri očetu in od katerega ima po Svetelju le-to svetinjo za spričevalo, da je vse resnično tako.

„Ali,“ pristavi na zadnje žalostno, „zdaj pa moj oče in brat nočeta k meni, ne marata zame, zato, je rekel Svetelj, ker sem kristjana.“

Svetle solze ji privró v oči.

Tudi Radoslavo to nemilo izporočilo razžalosti tako, da žalostno povesi glavo in ji tako bridko postane pri srcu, da brž ne more nič reči. Potlej pravi s težkim glasom, vendar polna zaupanja:

„Ljuba Zorina, jeli, moliti hočeva za nju? In ljubi Jezus, ki je nama izkazal toliko milost, uslišal bo najine prošnje, da bo tudi njima razsvetlil um, da ga bosta spoznala in se tudi spreobrnila h krščanstvu. O, jaz upam za trdno, da se bosta!“

„Oh pač,“ vzdihne Zorina in prijemši mater za roko pristavi vsa navdušena:

„Noč in dan hočem moliti za ljubega očeta in brata, moliti, dokler se ne spreobrmeta!“

Potem začne povpraševati mater, kako pak se je njim godilo med tem dolgim, dolgim časom, kar so bili odpeljani s Predoselj?

Mati ji pred vsem skuša dopovedati, koliko neznane groze in smrtnega strahu je zlasti iz bojazni za svoja dva nedolžna otročiča prestala — od tistega trenutja, ko je bila Vojnimiru prihitela na pomoč ter še celo tisto strašno pot potem, ko so jo podeni pesjanarji vlekli s sabo po gozdih, dokler niso že pozno v noč ostali ž njo na neki senožeti sredi hoste. Potlej pravi:

„In pesjanarji, ki so do tjakaj neprenehoma bežali z nama uropanima in nama do tistihmal niso drugega nič žalega še storili, Bog vé, kaj bi bili tačas z nama počeli, ko bi naju ne bil, kakor ti praviš, Svetelj rešil iz njih kremljev.“

„Do konca življenja bom za to hvaležna Svetelju!“ poudari Radoslava. In Zorina pristavi:

„Tudi jaz ga visoko čislam in spoštujem zato. Vzela bi ga bila že za moža, ker se mi ponuja, ko bi hotel, da popred tudi on sam postane veren kristjan.“

„Ali najhuje pak mi je trgalo srce,“ nadaljuje Radoslava, „ko sem se bila po tisti strašni noči zjutraj zarana

na samotnem kraju prebudila iz omedlevice in ni bilo nikjer mojega ljubega Vojnimira, ki mi je bil v tistem najhujšem času edina še mila tolažba.“

„Svitelj ga je bil prav tje k Vašemu naročju posadil,“ omeni Zorina, ki se je tega spominjala iz njegove pripovedi. Potem pravi zaupljivo:

„Kadar ljubi Bog dá, da se spet srečno snidemo ž njim, pové nama že, kako se mu je godilo, da je srečno ušel grozni nevarnosti.“

„Pač da, najhujši nevarnosti,“ pritegne Radoslava in nadaljuje:

„Jaz nisem nič drugače mislila, kot da je moj Vojnimirček že pesjanarjem v pesteh. In skočila sem pokoncu pa v neznanem obupu hitela naprej, naprej, iskat le svojega izgubljenega otroka — naj bi tudi sama našla svoj konec. Celi dan sem tako, vse križem iskaje in kličeje ga, vsa omagana begala za njim, pa nikoli nikjer ni bilo ne njega niti žive duše, ki bi mi bila kaj povedala o njem. Pozno na večer prispem do prve majhne kmečke hišice. Samo sivostar mož je bil doma. Na moje povpraševanje po sinu mi ni vedel ničesar sporočiti; pač pak je pomilovavši mene in moje izgubljeno dete tožil mi: kako je tudi vsa njegova družina, razun njega, ki od starosti ne more nikamor več, pred ta večer pred pesjanarsko drhalijo zbežala v hosto in na gore. Pa nadejaje se, da se njegovi ljudje skoraj povrnejo, ter obetaje mi, da pojdejo moje dete iskat, vabil me je, naj do tistihmal počakam pri njem. Jaz to toliko raje storim, ker sem bila popolnem opešala. Dobri tisti mož mi potem postreže s kozjim mlekom, naj bi se okrepčala. Vendar groza in strah in vse tisto neznano gorjé, katerega sem bila doživela preteklo noč, in vrh tega preutrudljiva pot, katero sem bila že prehodila tisti dan: to vse me je tako prevzelo in potrló, da sem neutegoma hudo zbolela. Za večera, ko je bila moževa družina res prišla domu, pretresal je mene že nevaren mráz in drobil me, da sem koj tačas polehla in potlej celi mesec hudo bolna ležala.“

„Ali še vse huje, kakor ta telesna bolezen, me je mučila misel na pogrešanega Vojnimirčka, ki ga ni bilo nikjer najti. Le družina, ki sem vživala njeno gostoljubje, mi je pomogla, da v svojem obupu nisem res našla žalostnega konca, katerega sem si že želela. Bili so namreč to že pokrščeni ljudje, ko sem bila jaz še poganka. In priznavati moram še danes ta dan, da vse bolje, kakor

njihova skrbna in prijazna postrežba, tolažilo me je v boleznih njih pripovedovanje o usmiljenem Jezusu, rekoč, da če sprejemem sveto vero v njega, preobrnil mi bode. On vse tisto gorje v veselje, morda že na tem svetu, gotovo pa na onem, in prenašala bom lahko še tolike bridkosti. Jaz sem verjela dobrim ljudem, sprejela za svojo vero Jezusov nauk, v katerem so me radi poučili, in glej, zdaj vidim, da so se mi tiste njihove besede že danes skoraj popolnem uresničile!“

„In meni,“ pristavi Zorina vsa vesela, „glejte, saj tudi meni se je zgodilo ravno tako! Ali, povejte mi še: kako da ste bili potlej prišli v le-to Ozarjevo hišo?“ povprašuje hči in okó ji kakor zamaknjeno počiva materi na razvedrenem obrazu.

„Viž, ljuba Zorina!“ nadaljuje mati, „ko sem bila tako blizu že mesec dni pri tujih ljudeh v gosteh, in po njih poučena v krščanski veri, prišel je bil mimo neki verski poslanec, in tisti mi je podelil sveti krst. In naj že bo, da mi sveta skrivnost, ki mi je dajala polno dušnega miru, oblažila potem tudi moje telesno trpljenje, ali da mi je ljubi Jezus z dušnim blagoslovom podelil tudi polajšanje telesnih težav — čutila sem od tistega dne, kako se mi je ljubo zdravje vidno vračalo. Še dober teden potem in okrevala sem dodobrega.“

„Imela sem po sedaj le eno željo: da bi namreč kakor hitro mogoče prišla spet na svoj prvotni dom. Tamkaj, tako sem menila, najdem morebiti tebe še živo ali vsaj svojega moža, ki naj bi potlej prizadeval si poiskati mi tudi še Vojnimirčka. Ali meni, kakor tistim mojim gostoljubnim ljudem, bil je svet na vse kraje neznan, da nisem vedela kam. V tej zadregi pa mi postrežljiva družina svetuje, naj se obrnem do njih starešine in župana, do Ozarja, češ, da me bo moja osebnost, kot starešinova žena, njemu še posebno priporočila, da bo tem prej in raje pripravljen prijazno skrbeti za me.“

Tako se tedaj družini v imenu božjem zahvalim za njih postrežbo in napotim se k temu Ozarju, ne nadejaje se nič hudega. In v nesvesti si, da on sovraži kristjane, stopim polna zaupanja predenj in pravim: Ljubi, dragi starešina! prosim Vas v imenu križanega Jezusa — —

„Ali komaj sem bila le-te besedice izustila, zarohnel je Ozar ne poslušaje moje daljnje prošnje srdito nad mano in rotil me: naj pri tisti priči preklinjam ime, katero sem bila izgovorila; češ, da tega imena se le Nemci, najhujši

sovražniki slovenskega naroda, poslužujejo tako, kakor človek povesma mrve, ki ga pomalja ušlemu konju, dokler ga ne vjame in potlej vpreženega v ojnice z bičem priteza. Jaz sem mu hotela ugovarjati in razkriti mu svoje žalostno zapuščeno stanje; ali on je v enomer le kričal in žugal mi, naj mu brez odloga po volji storim. To se vé, da jaz tega zaradi svoje vesti nisem in nisem mogla; zato je on ne zmenivši se za vse moje težnje poklical svojega birača in, pahnivši me njemu v roke, grozil se mi: da dokler s preklinjevanjem tujega Boga, (kakor je imenoval našega Izveličarja) ne utolažim starih slovenskih bogov, toliko časa ostanem v njegovem grajskem ozidju v zaporu.

Ali jaz, ker bi nikdar ne mogla zatajiti svojega ljubega Jezusa in ker sem bila v tistem trenutju spoznala Ozarja, da bi on toliko ostreje postopal z menoj, ko bi vedel, kdo da sem, sem molčala, molčala do današnjega dne in voljno trpela vse iz ljubezni do svojega krščanskega Boga,

„In glejte, ljuba mati!“ pristavi Zorina z radostnim glasom, „kako usmiljen in dober je Bog, ki sva zaupali vanj! Kaj ne, zdaj bodeva lahko pozabili vse, kar sva bili hudega pretrpeli?“

„O lahko,“ odgovori Radoslava in hitro pridene: „In toliko laglje bodeva zdaj obe z božjo pomočjo prenašali vse, kar nama bode morda še trpeti, dokler, kakor zdaj trdno upam, ne napoči veseli dan, da se tudi tvoj oče in brat združita z nama.“

„Oj pač,“ pravi Zorina, „to hočeva prositi Boga in on bo uslišal tudi to najino prošnjo! Saj nama je že to, da sva se po tako dolgem presledku in po tako čudni poti in pa obe ravno v njegovem presvetem imenu zdravi spet našli — saj nama je vse to dobro znamenje njegove velike milosti napram obema in nama vendar še velika sreča v nesreči.“

5. Tolažnica v skrajni sili.

Nekaj dni je bilo poteklo potem, kar sta se bili Ratiborova žena in hči na Ozarjevem domu srečno spet našli in spoznali. Boječ se, da bi Ozar, ko bi to izvedel, jima nevoščljiv te tihe sreče v nesreči ne kratil, varovali sta skrbno in previdno to svojo sladko skrivnost ter se le natihoma tolažili med seboj. Obenem mati zagotovi,

da bo, kakor in kolikor ji bo le moči, pomagala svoji hčeri, ko bi se namreč utegnil Svitelj nanagloma vrniti in bi po njem Zorini žugalo kako gorjé. In tako sta obe v hudi zadregi, v kateri jima je bila živa krščanska vera in trdno zaupanje na milost Jezusovo najblažja tolažba, pričakovali še dosti srčni in pogumni prihodnjih, milejših dni.

Nekega jutra mati na enkrat Zorini naznani, da je Ozar nevarno zbolel, da ga je ponoči zdrobil mraz, da ga pa zdaj kuha huda vročina.

„Skoro celo noč,“ pripoveduje Radoslava, „sem čula pri njegovi postelji in mu stregla, da sem sama zelo opešana. Ne vem zakaj — ima pa on največje zaupanje do mene. Ker je danes vendar spredidel, da jaz sama ne morem vsemu kaj, naročil mi je, naj si za njegovo postrežbo poiščem izmed družine pomočnico, katera se meni najpriporočljivejša zdi za ta posel. Ozar namreč nima svojih lastnih nikogar. Jaz sem mu torej omenila tebe in on ni ugovarjal.“

„O kako sem Vam hvaležna zato, ljuba mati! O rada, rada pojdem bolniku streč,“ pravi Zorina vsa zadovoljna.

„Tudi jaz mu ničesar hudega ne želim, čeravno mi on prizadeva krivico; pa bodem zato imela toliko več zasluženja pred Bogom!“ pristavi Radoslava in potlej še pravi: „Zorina, kaj ne: prizadevati si hočeva na vso moč, da mu, če je volja božja, tudi še medve kaj pripomoreva k zdravju? Saj najin bližnji je vendar, četudi je pogan!“

„Gotovo, gotovo!“ pritrdi Zorina. „Tako nas uči vera krščanska in človeški čut sam ob sebi že človeku veleva, da zlasti v križih in težavah mora drug drugemu rad pomagati. Prosili bova ljubega Boga, da še njemu milostljivo dodeli, da se spreobrne h krščanstvu. Kolika sreča bi bila to za njega in tudi za naju obe!“

V tem hipu je jel zvonec klicati na postrežbo. Mati in hči odideta torej k bolniku.

Ozarja najdeta vsega v potu. Kuhala ga je vročinska bolezen. Toliko huje ga je potrla ta bolezen, ker do zdaj, ko je blizu šestdeset let star, ni bil še nikoli bolan. Dva dneva potečeta, da mu prihaja vidno zmerom slabše in slabše.

In priklenjenega tako na bridko postelj začno ga privikrat v njegovem dolgem življenju obhajati nenavadne, resne misli. Kaj mu pomaga zdaj vse njegovo veliko premoženje, kaj veljavnost njegove osebe napram toliko nje-

govih podložnih? Zdaj vidi, da zgola nič; da sta mu marveč te dve ženski, služkinji njegovi, ki mu tako ljubo postrezat hitita, še najboljša tolažba v skrajni potrebi, na kraju groba! Da, umreti bo moral! Upanja, da bi še ozdravel, nima nič več! Umreti — ali kaj ga čaka na onem neznanem svetu? Zdi se mu, da beli bogovi, ki so ga zdaj tako popolnem prepustili črnim bogovom v oblast, ne bodo mu mili nikoli več! In začne ga pretresati strah in groza pred smrtjo.

In videvši kraj svoje postelje postrežljivi ženski, kako jima neka tiha radost in sreča sije z obraza, dasitudi pogrešata vsega na svetu, celó ljube prostosti — spomni se naenkrat, da tako srečno zadovoljnost, potrpežljivost in vdanost tudi v najhujši sili, celo vpričo smrti, nahajajo vsi kristjani le v svoji krščanski veri, kakor je to že tolikrat slišal nje same trditi in zagotavljati. Že ga je volja poprašati Radoslavo, naj bi mu ona pojasnila to čudno moč in blagost krščanske vere; vendar sram ga je te svoje slabosti, da se skesa.

Na večer mu lečnik prinese zdravil. Ozar jih zavžije z velikim zaupanjem; pa kmalu čuti, da mu še slabše prihaja.

Med tem je Radoslava posvetovaje se s hčerjo in zavedaje se, da je vsak kristjan dolžan skrbeti še vse bolj za dušni kakor za telesni blagor svojega bližnjega, sklenila, da hoče v ta blagi namen nagovoriti gospodarja v smrtni nevarnosti. Priporočivši torej še popred sebe in njega v tihi pa goreči molitvi usmiljenemu Jezusu, stopi zelo osrčena k njegovi postelji in pravi:

„Ljubi gospod starešina! Tudi jaz sem bila svoje dni na ravno taki bolezni dolgo hudo bolna, pa pomagala mi niso nikakršna taka zelnata zdravila. Nazadnje, ko sem sleherni trenotek pričakovala že smrti, pride mi človek in — nakrat me ozdravi popolnem.“

„Kdo je bil ta — s čim te je ozdravil?“ povprašuje hlastno Ozar s tresočim glasom in hipoma nekaj razvedren. Videlo se mu je, da bi vse rad storil za zdravje.

Radoslava odgovori mirno: „Ta zdravnik je bil krščanski duhoven in sveti krst, katerega mi je podelil, ta me je ozdravil, ta, ljubi gospod!“

Ozar nekaj zardi v blede lica, ne reče pa ničesar. To podeli Radoslavi še večjo pogumnost, da mu toliko živeje začne prigovarjati, rekoč:

„O ljubi gospod starešina! Ko bi tedaj tudi Vi živo verovali in trdno zaupali v krščanskega Boga in potem v resnični ljubezni do njega sprejeli sveti krst — potlej bi jaz pričakovala vse dobro za Vas.“

Ozar bolešno zastoče na te besede ter se molče obrne po postelji. Radoslava, meneča, da ga posebno hude, morda smrtne težave obhajajo, odjenja sama dalje govoriti. V hudi skrbi za njegovo neumrjočo dušo natihoma zdihuje k Bogu, da bi mu vsaj toliko še podaljšal življenje, da bi prišel do pravega spoznanja ter se spreobrn timer. Tudi Zorini, ki ravno otovré stopi v stanico, naznani mati to svojo misel; potlej obe s strahom pričakujeta, kaj bo?

Medtem se je Ozar v duhu sam s sabo boril, kaj če storiti. V tem premišljevanju mu čedalje živeje stopa pred oči, kako da toliko njegovih sužnjih raje trpi mučno robstvo, kakor da bi se krščanstvu odpovedali, kako da so domalega že vsi njegovi podložni posprejeli to krščansko vero, četudi jih je on zavoljo tega preganjal, kakor je le mogel! Spozna poleg tega, da ta vera mora res imeti neko posebno blagonosno lastnost, da se tolikanj zlahka in s toliko močjo vsaja v srce ljudem! Primerjaje vse to s svojo žalostno usodo pač na smrtni postelji pride naposled do trdnega sklepa. O polnoči pokliče Radoslavo po imenu ter ji veli prisesti k njemu, k postelji.

Radoslava, ne v svesti si, kaj to pomeni, se prestraši v prvem trenutku; ali ravnotako se oveseli, ko ji hitro potem bolnik razodene svojo željo, rekoč:

„Bodite torej tako dobri, ljuba žena, pa povejte mi, kaj pravzaprav tista vaša krščanska vera hoče in more človeku?“

Radoslava mu vesela, kakor morda še nikoli v svojem življenju, pripoveduje s prijaznimi in ginjenimi besedami: kaj mora človek verovati, da je pravi kristjan, pa kolik blagor že na tem, zlasti pa na onem svetu pričakuje tega, kdor se vestno ravna po Jezusovem nauku. In kolikor dalje jo je poslušal, toliko več mirú pa blage tolažbe je zadobival v njenem pripovedovanju. Nazadnje, ko mu tudi še Zorina vzpodbujena po tem začne praviti, kako je ona v vsem svojem dozdanjem trpljenju polno blagonosnega polajševanja nahajala le v živi veri krščanski, in ko potem tudi Radoslava ravno to sama o sebi potrjuje, izrazi se jima Ozar prav skesano pa določno, da tudi on želi postati kristjan.

Veselje ženskih, da je njuno slabotno prigovarjanje napram domalega trdovratnemu poganu tako nanagloma obrodilo tolikanj srečnega uspeha, je bilo nepopisno. Hvalili sta iz celega srca Boga za to ter potem toliko zvesteje stregli bolniku. Proti jutru jame jima ves srečen zagotavljati, da čuti, kako mu slabosti odlegajo. Ko se zdani, pokliče svojega prvega hišnega oskrbnika. Naznanivši mu vpričo obeh postrežnic svoje spreobrnjenje izreče obenem svojo željo: naj se tudi on in kolikor je še poganskih poslov na njegovem domu, vsi spreobrnejo h krščanstvu; njegovi krščanski sužnji pak naj prosto odidejo z njegovega grada, kamor kateremu ljubo. S tem naročilom ga pošlje k svojemu družinstvu.

Ženskima je spričo teh besedi srce od radosti utripalo. V duhu se obe vidita že združeni in spravljeni z Ratiborom in Vojnimirom. In Radoslava se v presrečnih mislih na to ne more več premagati, da mu zdaj ne bi razodela svoje tihe pa sladke skrivnosti napram njemu. Pove mu namreč, da ona je Zorinina mati, in kako sta se bili spoznali.

Ozarju so se od veselja žarile oči. Obžaloval je le, da nimata svojih dveh že pri sebi, da bi se vsi štirje skupaj radovali o tako srečni najdbi na njegovem domu.

„Vendar,“ pristavi, „odslé tudi vaju nočem in ne smem dalje zadrževati pri sebi. Pojdita le, pa združita se ž njima!“

„O,“ pravi Radoslava na to, „pa ko bi tudi vedeli, kje najti ju — popred Vas ne zapustiva, da Vi kaj bolj okrevate in da se vdeleživa Vašega pokrščenja.“

„Če hočeta pa biti tako dobri, vedel vama bodem vedno gorko hvalo za to. Ali gledal bom, da se nemudoma poiščeta Ratibor in Vojnimir. Tačas pa skrbita vedvé za krščanskega duhovna, da mi kar najprej mogoče pride podelit svetí krst.“

Zorina, ki dozdej tudi ni še imela blage priložnosti, da bi bila krščena, povpraševala je že delj časa natihoma po kakem duhovnu in pred kratkim res izvedela zanj po nekem človeku, ki je bil po opravih prišel iz obližja v grad. Vse to zdaj vesela naznani Ozarju, in ta še tistega dne pošlje hlapca na naznačeni kraj poklicat mašnika krstit.

6. Sprava na sodišču.

Medtem, ko se je vse to godilo na Ozarjevem domu, blodil je Ratibor želeč priti do svoje hčere Zorine delj časa po napačnem potu, kamor ga je bil zavodil Svitelj. Na zadnje mu dobri ljudje vendar pokažejo pravo pot proti Ozarju. Potoma tje povprašuje tudi vseskozi svoje rojake, ako bi bil kdo videl kakega mladega verskega poslanca, češ, da izvé tako, kje bi pač zdaj bil njegov sin Vojnimir. Ali nihče mu ne vé nič povedati o kakem takem človeku; zagotavlja mu marveč vsak, da posihmal le redkokrat še kdaj kak verski poslanec prihaja med nje, ker zdaj so blizu vsi že kristjanje in imajo domalega že povsod svoje domače duhovne pastirje, kateri jih uče krščanski nauk in jih potrjujejo v njem.

Da je temu tudi res tako, priča so popotnemu Rati-boru prijazne cerkvice pogostoma že stoječe po zelenih holmcih in gričih. Naši tedanji predniki so jih postavljali po višavah v svojem pobožnem mnenju, da bodo tamkaj gori Boga časteč toliko bliže njega, ki je nad zvezdami. Pozneje, zlasti za turških napadov, so zidali božje veže še više, vrhu strmih gora: nekaj tudi iz ravno omenjenega namena, posebno pak zato, da so bile manj in teže pristopne Turkom, tem priseženim krščanskim sovražnikom.

In kakor še dandanašnji taka svetišča, ki se z zračnih visočin po Slovenskem kakor božja očesa prijazno blišče doli v ravnine, lijó pobožnemu in bogaboječemu samot-nemu popotniku mnogo blage tolažbe in miru v srce, tako je tačas tudi Ratibor vpričo takih, krščanskemu Bogu posvečenih znamenj, korakal vès osrčen dalje in dalje, trdno upajoč, da ga varujoča božja roka kmalu kmalu pripelje do zaželenega cilja, kjer se mu uresniči vse, kar je dozda le gorka želja njegova.

Po svojem dolgem popotovanju nekega jutra naenkrat zagleda, kako neki taki krščanski cerkvi vrh prijaznega holmca ostrešje, tramovje in ostenje vse osmojeno, sežgano in razdejano navskrižem molí. Brž spozna, da je tu pred malo časom razsajal požar.

Izmed več delavcev, ki so na pogorišču hiteli iznova popravljati svetišče, pové eden na Ratiborovo vprašanje, kako je cerkev pogorela: da je to iz gole hudobnosti storil neki poganski župan, ko je bil pred tem zločinom sirovo napadel in razžalil njih obče spoštovanega, že sta-rega duhovnega pastirja. Potlej pristavi:

„Vendar hudobnež ne uide pravični kazni. Naši ljudje so ga vpričo njegovega grešnega početja zalezli, ujeli in priprli. Ravno danes, in menim da že skoraj, popeljejo ga na onile travnik, ki ga vidite odtod, da ga sodijo porotni možje in pravično kaznujejo.“

Ko Ratibor potem pride do naznačenega travnika, je stala na njem že velika množica ljudi v krogu, jezno kričéča na zločinca, ki je stal sredi med njimi. Ratibor ravno dospè do sodišča, ko razkačena množica prvikrat zažene hrup: „Umrje naj!“ Radoveden, kakov je ta človek, ki se je bil tako pregrešil, razdeli gnječo, da ga vidi. In zagleda ga; ali kako ostrmi! Ta, ki na sodišču tam z zvezanimi rokami, z bledim, upadlim obrazom, s povešeno glavo in pač v smrtnem strahu pričakuje svoje ostre, zaslužene kazni, ta, na katerega kliče razljučena množica smrt iz svete jeze, da je položivši ogenj vpepelil svetišče in razžalil namestnika krščanskega Boga, ki ga oni zdaj časté in ljubijo, ta je — nekdanji prijatelj njegov, Svitelj!

Ratiboru se hud boj vname v srcu. Ta človek — tak grešnik! In vendar tudi njegov največji dobrotnik, ki mu je bil iz smrtne nevarnosti rešil ravno kar spet spregledanega sinú Vojnimira, in kaj velja, da tudi ženo? In v tistem usodepolnem trenutju ga posili blaga misel, da bi se, preziraje vse tisto pred malo časom tako sovražno vedenje Sviteljevo proti njemu, potegnil za njega, ki je zdaj v skrajni, smrtni nevarnosti! Ali kako? Kdo se bode zmenil za njegove besede, kdo porajtal njegove prošnje, kdo teh razkačenih poslušal njegove razloge za pomiloščenje — ko ga nihče ne pozna?

V tej stiski zagleda tam pri strani posvetujoče se stare porotne možje in v njih sredini sivega, častitljivega starčka v duhovski obleki, pač njega, ki ga je bil razžalil Svitelj. Pogled posebno na tega zadnjega duhovnega očeta poda Ratiboru naenkrat veliko zaupanja. Pohiti tja in stopivši med nje slovesno pravi:

„Stojte, ljubi, pravični možje! Stojte, prosim Vas v imenu usmiljenega Kristusa, pa počakajte malo, predno izrečete zasluženó kazen!“

Vseh navzočih pogledi se hipoma obrnejo na Ratibora; on pak jim v čisto kratkih besedah pove, kdo je ta človek pa kaj da je storil že njemu, njegovemu sinu in ženi. Naposled, še enkrat sklicevaje se na pravičnega, pa ravnotako usmiljenega krščanskega Boga, poprosi živo za Svitelja rekoč:

„O bodite torej tudi Vi, porotni možje, usmiljeni, pa prizanesite nesrečnemu možu, ki se je bil enkrat spozabil, da je tako grešil! Spreglejte in odpustite mu to pregreho; saj tudi naš ljubi Bog le rad odpušča grešnim ljudem, ki se kesajo svoje krivice! In ta — ta Svitelj, verjemite mi, ni zgola hudoben človek. Vem, da že zdaj spoznava svoje hudobno početje ter da se tega tudi že kesa iz vsega svojega srca. Zato — pomilostite ga, prizanesite mu! To Vas prosim v presvetem imenu našega milostljivega Odrešenika in v imenu moje žene in mojega sina, ki je po čudni božji previdnosti postal verski poslanec in je zdaj krščanski duhovnik med nami, ker ga je bil, glejte, ravno ta — pokaže na Svitelja — otel iz rok naših najhujših sovražnikov, Obrov, pesjanarjev!“

Ratiborove besede niso ostale glas upijočega v puščavi. Napravile so pri množici veliko zaželenega vtiska. Zlasti globoko v srce je segalo ljudem tisto, kar jim je Ratibor pripovedoval o Svitelju v dotiki s svojim sinom in ženo. In poslušalci, kateri so ravnokar tako razhujeni pesti vzdigovali proti zločincu, so se jeli zdaj sočutno ozirati nanj. Kar je morda še manjkalo, da se množici poleže in ohladi razsrjena kri, to je pridal brž potem častitljivi duhovni starček, ko je dejal s povzdignjenim glasom:

„Krščanski možje! Bodimo torej tudi mi, v mislih na Boga, ki je blagoslovil tiste, ki so ga preganjali, in še na križu molil za svoje sovražnike — bodimo tudi mi milostljivi temu, odpustimo mu njegovo pregreho pa prizanesimo mu iz krščanske ljubezni tudi zaslužen kaznen, če se pokesa svojega krivičnega ravnanja ter nam obljubi, da noče nikoli več nobenega kristjana žaliti niti ne krščanskemu bogočastju posvečenih reči onečiščati.“

Vsej zbrani množici so lete besede kakor sam božji glas iz nebes: tako so častili in spoštovali tega svojega duhovnega pastirja ter tako visoko cenili njegov svet, ki jim je vsak bil zapoved. Najstarejši porotni mož stopi torej pred Svitelja, pa ga povpraša, ali pod takimi pogoji hoče pomiloščenje?

Svitelj je spričo vsega tega, kar se je zdaj zapored godilo pred njegovimi očmi, mogel ves uničen le pokimati z glavo, da! In potlej z razvezanima rokama ves ginjen objame Ratibora, zahvaljevaje se mu iz srca za rešnje besede, katere je bil ravnokar vložil zanj, ter proseč ga tudi, naj mu ne jemlje več za zlo, ampak prijateljsko

pozabi njegovo ondanšnjo osorno neprijaznost, s katero se je bil grdo pregrešil zoper njega, kar pa zdaj obžaluje iz globočine svojega srca.

Ratibor mu prijazno proži desnico v znamenje sprave ž njim, zagotavlja mu, da on sam zaradi tistega niti en trenotek ni gojil sovraštva do njega ter da naj se zato le popolnem utolaži.

Svitelj tedaj tolikanj veselejši hiti k duhovnemu očetu, poljubi mu roko in vpričo radovedno poslušajoče množice prisega, da od današnjega dne hoče sam biti veren kristjan.

Ljudje se nato zadovoljni razkropé s sodišča. Ratibor in ž njim tudi Svitelj gresta na prijazno povabljenje z duhovnim očetom v njegovo stanovanje, ki je stalo dober lučaj od sodiščnega travnika.

Duhovnega očeta je namreč mikalo spoprijazniti se z Ratiborom posebno zavoljo gorečnosti v krščanski veri, katero je kazal zagovarjaje Svitelja, in nekaj tudi zato, ker se je imenoval očeta krščanskega verskega poslanca in duhovna. Prišedši na svoj dom, nagovori tedaj Ratibora, naj mu kaj več pove o svojem že omenjenem sinu, ki je duhoven.

Ali komaj Ratibor izpregovori njegovo ime, Vojnimir, spomni se duhovni oče hipoma neke dogodbe, katero je bil že davno, pač pred dvajsetimi leti doživel.“

„Vojnimir pravite torej, da je bilo Vašemu malemu sinu ime?“ vpraša duhovni oče vès začuden.

„Vojnimir, da!“ potrdi Ratibor.

„In kako Vam?“

„Meni — Ratibor.“

„In Vaši ženi, materi Vojnimirovi?“ hiti duhovni oče nadalje popraševati v tem, ko se mu oči veselo vedre.

„Moji ženi — Radoslava,“ odgovarja Ratibor rad, videvši, da s tem nekako posebno ustreza radovednemu duhovnu.

„In Vi ste bili zgrešili, izgubili svojega sina še v nežni mladosti?“

„Da, dve leti je bil Vojnimir star, ko so mi ga pesjanarji ugrabili!“ reče Ratibor tudi čudeč se zdaj, kako to, da ta duhovni oče naenkrat stavi tako vprašanje o njegovem sinu, kakor da že nekaj vé o usodi njegovega mladostnega življenja.

„O,“ pravi nato duhoven s povzdignjenim glasom, „tedaj se ne motim več! Vaš izgubljeni sin — to je prav

tisti Vojnimir, katerega sem bil jaz pred kakimi dvajsetimi leti, prvikrat po tukajšnjih krajih oznanovaje sveto krščansko vero, našel samotno blodečega po nekem gozdu in ki je na vsako moje vprašanje po njegovem imenu, po materinem, po očetovem in po domu odgovarjal le: Vojnimir, Radoslava in Ratibor!“

„To je pač lahko vse tako,“ pritegne Svitelj, in potlej hitro pripoveduje, kje pa kako ga je bil on z njegovo materjo vred odtegnil pesjanarskim roparjem, kako pa potem iznova spet zgrešil.

Duhovni oče pripoveduje potem, kako da on v tistih nevarnih časih, ko so se tisti grozni in nečloveški Obri povsod še potikali, za izgubljeno, osirotelo dete ni vedel boljšega sveta in pomoči, kakor da ga vzame s sabo v najbližji samostan na Nemškem.

„Tamkaj, tako sem mislil, odgojil naj se bo otrok v krščanski veri ter se potem, ko bi kazal sposobnosti in poklic za to, pripravil za verskega poslanca Slovencem, zlasti ker bi mu bil govorečemu slovenski materin jezik tukaj tak posel toliko lažji. In glejte, ljubi Bog je dal, da se je vse to res uresničilo tako! Dobro pol leta je, kar je prišel ta moj dragi varovanec prvikrat z mano v le-te kraje Slovencem oznanjevat krščansko vero. Pred nekim gradom gori ob Savi, menda Predoslje po imenu, tam sva se bila razšla, tam je on začel svoje delovanje.

Pri teh besedah Ratibor ves vesel prime in stisne duhovna za roko, rekoč:

„Na Predosljih — glejte, tam je moj grad, je moj dom! In tako je moj ljubi sin najprvo izpreobrnil svojo sestro Zorino — da revež sam tega ni vedel!“

„O,“ vzdihne zdaj srečni oče, „ko bi ga le brž že mogel najti, da bi mu povedal to: kako srečen bi bil potem tudi on!“

„Ta želja se Vam še danes lahko izpolni, predno bo solnce stalo na višku,“ odgovori duhovnik in nadaljuje: „Ravno pred nekoliko dnevi je Vojnimir mene obiskal ter mi pri tisti priči naznanil, da se je zdaj, ko so Slovenci skoraj do zadnjega že pokrščeni, tudi on stalno ustanovil na prijaznem selišču, ki so ga bili tamošnji kristjani pripravili za svojega dušnega pastirja pa ga njemu ponudili. To selišče pak je blizu županovega gradu. Prašate torej le po županu, ki mu je Ozar ime in ki je, kakor mi je bil pripovedoval Vojnimir, v vsej okolici edini še pogan. Od njegovega doma Vam potlej ne bo težko najti sinovo selišče.“

Kaj je vrh tega Ratibor potreboval še drugega napotka do svojega sina? Saj je bil sam ravno na poti proti Ozarju in Svitelj ga hoče ravno tudi spremiti do njegove hčere Zorine. In vse to, v kaki zvezi in dotiki da sta oba ravno z Ozarjem, izporočita zdaj duhovnemu očetu ter ga potem prijazno povabita, naj blagovoli tudi on iti z njima tjekaj. Ratibor mu skuša staviti pred oči, kako pač bode njegova hči vesela, združivša se po tako dolgem presledku s svojim bratom ter videvša pri tisti priči tudi njega, duhovnega očeta, ki je bil toliko storil za bratovo časno in večno srečo.

Duhovni oče na ta prigovor toliko raje privoli, ker ga je veselilo obiskati svojega mladega varovanca, nad katerim je bil doživel največo srečo in veselje v vsem svojem življenju.

Tako se vsi trije brž potem podajo na pot. Da jim je krajši čas, pripoveduje Ratibor spotoma vso prečudno zgodbo svoje družine, ki jo je buren vihar nekdam nemilo razkropil križem sveta, ki jo pa zdaj, po božji previdnosti srečno združeno čaka toliko veselje, ki bi pa bilo še večje in blažje, ko bi živela in se našla le še Radoslava, žena njegova!

Duhovni oče mu skuša tudi v tem oziru dati upanje, rekoč, da ljubi Bog, ki mu je zlasti v njegovem sinu skazal toliko milosti in po njem blagoslovil vso njegovo družino — da mu on utegne izpolniti že tudi še to njegovo željo, da se združi spet z ženo, bržkone kmalu že tukaj na zemlji, ali če tukaj ne, gotovo pa na onem svetu — v svetih nebesih!

Tedaj se Ratibor zeló potolažen in pomirjen tudi v tem popolnem vda v božjo voljo in njegovo sveto previdnost.

7. Srečno združenje.

Vojnimir, ta namreč je bil, katerega je dal Ozar k sebi pozvati, hitel je nemudoma k bolniku, srčno veseleč se v srcu, da tudi temu dozda tako trdovratnemu poganu more zdaj prinesiti tolažbo v imenu krščanskega Boga.

Naglo prispe do Ozarjevega doma. Na pragu sreča tri popotne možé. Zamišljen v svoje zdanje sveto opravilo spozna v prvem trenotju le duhovnega očeta.

„Bog te blagoslovi, moj ljubi brat v Bogu!“ navori ga ta in brž potem reče:

„Kolika sreča, da te tu srečamo! Glej,“ — pri tej besedi položi desno na Ratibora — „to so tvoj oče!“

Vojnimir, ozrši se nanj, veselo ostrmi: spozna ranjenca z bojišča, kateremu je bil obvezal rane in ga potlej spreobrnil h krščanstvu.

„Da, ljubi moj Vojnimir!“ pravi Ratibor vesel, „glej, jaz sem tvoj oče, in ta“ — pokaže na Svitelja — „ta je tebe in tvojo mater rešil iz pesjanarskih rok; tega častiljivega očeta“ — namigne nanj — „tega sam dobro poznaš.“

Vojnimir v tem prvem trenotju od veselja ne vé, kaj reči, kaj prašati? Molče se svojemu očetu nagne na prsi in ga objame.

Vse to je Zorina, težko že čakajoča duhovna in zroča skozi okno, čula in videla. Bliskoma torej prihiti, in z glasnim, radostnim klicem: „Moj ljubi oče, moj ljubi brat!“ oklene se obeh, ko sta se še objemala.

Kolika neizrekljiva radost iznova obide Vojnimira, ko vidi pred seboj svojo nekdanjo spreobrnjenko na Predosljih.

„Gori pri bolniku,“ pravi Zorina v eni sapi — „gori pa so moja in, Vojnimir, tvoja ljuba mati Radoslava!“

„Radoslava — moja draga žena, tudi tu? Kaj je mogoče?“ vzklikne Ratibor strmeč od nenadnega, tako veselega izporočila. Zorina pak ga hlastno prime za roke in potezaje ga s sabo prosi:

„O, pojdite, pojdite brž, da jih vidite! Gori so, strežejo.“ In vsi gredo ž njo v grad.

Odveč bi bilo popisovati Radoslavino radost in srečo, ko je zdaj naenkrat videla svojega moža in sina, oba zdrava, pred seboj in ko je čula iz Ratiborovih ust, kdo da sta ta dva moža, duhovni oče in njegov prijatelj Svitelj. Veselje, ko so se bili v naglici vsi spoznali in porazgovorili med seboj, je bilo neizrekljivo! Vsi zapored so priznavali, da toliko nenadno srečo jim je naklonil po tako čudovitem potu le milostljivi krščanski Bog, katerega pred svojim tako žalostnim, silovitim razdruženjem niso poznali, katerega so pa potem našli vsak na svojem potu ter zdaj združili se tukaj v njegovem presvetem imenu.

Hvalili so vsi skupaj svojega dobrotljivega, milostljivega Boga iz globočine svojega srca.

Tudi Ozar, ko je bil brž potem izvedel, kaka in kolika sreča je Ratiborovi družini došla na njegovem domu,

pripravil se je za sveti krst s toliko večjim in resničnejšim kesanjem svojega poprejšnjega življenja ter s toliko večjim zaupanjem na milost krščanskega Boga.

In res genljiva je bila brž potem slovesnost trojnega pokrščenja, ko je namreč Vojnimir podelil zakramenta svetega krsta svoji prvi spreobrnjenki, sestri Zorini, potem zadnjemu poganu v tamošnjem okraju, Ozarju, in na zadnje svojemu rešitelju iz smrtne nevarnosti, Svitelju.

Ozar je kmalu potem srečno prebolel in ozdravel.

Ratibor se je nato z vso svojo družino preselil spet na svoje stare priljubljene Predoslje, kjer so ga zdaj krščanski prebivalci ob Savi radostno sprejeli.

Tamkaj gori, na Predosljih, obhajal je potem Svitelj tudi svoje ženitovanje s svojo že davno zaročeno Zorino, poročil ju je Vojnimir. In v lepem sporazumljenju sta živela potem še do poznih let, odgojevaje v krščanskem duhu in božjem strahu svoje otroke, katere jima je Bog dal. Zorina ni nikdar očitala svojemu možu, kar ji je bil ta še kot pogan bridkega prizadel.

Vojnimir je blizu svojega očetovskega doma živel med Posavci, učakal visoko starost in z veliko gorečnostjo pasel njemu izročene ovčice do konca svojega življenja.

In pobožni slovenski narod, ki si je bil po tako vihnem potu pribojeval najblažje, najsvetejše blago, vero v Kristusa, ta se še dandanašnji v hudih stiskah in zadregah na svetu neustrašeno in stanovitno drži svoje stare, katoliške krščanske vere, ki ga vodi v milejšo in lepšo domovino — v sveta nebesa!



Strneno polje.*)

Obraz iz narave.



od se je prvokrat rezala brazda, kdo je prvokrat sejal, — tega nam ne pripoveduje zgodovina, ker ona sama je šele hči tistega človeškega napredka, ki se je v teku stoletij porodil iz poljedeljstva. Najstarejša poročila o ratarstvu zagemamo torej samo iz mračnih pripovedek, po katerih bi bil sam Bog z nebes stopil na zemljo, dariti svojim ljubljencem med ljudmi največji dar, žito, ki nas živi. Kako značilno in pomenljivo je to slovansko ime!**)

Da, res izmed vse prirode je vesoljnemu človeštvu ni imenitnejše stvari od strni! Ozrimo se ali v starodavne ali današnje čase! Koder namreč se ostri meč premenjuje v črtalo, tam se povsod zverino goneči lovec in potikajoči pastir s svojo krvavo daritvijo umikata mirnemu poljedelcu, ki daruje svoj nekrvavi pridelek. Kdó bi se tû ne spominjal Ablove in Kajnove daritve? — Vsak na svojih si tleh hoče takó tudi imeti družabni red; mejniki kažejo, doklé samo ima sosed pravico; namesto udomačenih živali se laže razdelitno žito prinaša na semenj ter na prodaj. Kjer je poprej stal premični šotor, tam se kmalu hiša priraste tako rekoč k tlom, druga se drugi pridružuje, da polagoma nastane vas, mesto, kakor drevo z listovjem, cvetjem in sadjem iz neznatnega zrna. A notri v hiši umna gospodinja vlada in za kolovratom prede nit zlatega mirú.

*) Strneno = žitno.

**) Živeti (= žiti) — žito.

Nepremično domovanje začenja buditi misel družabnega življenja. Godovi, gosti in razveseljevanja, katera se vračajo leto za letom, dobrodejno pospešujejo medseobno občevanje, iz katerega edino raste veliko. Raznostrano prizadevanje vnema duhove, ki potem z vednostjo in umetelnostjo blažijo in svetijo, da vidimo in spoznavamo, kaj je koristno, kaj lepo?

Poljedelstvo torej povaja vso človeško omiko ter jo povzdiguje na višjo in višjo stopnjo. A ker navadno vse, kar si človek obrača samo na korist in dobiček, gubi svojo naravno, prvotno milino in poezijo, utegnil bi nevednik meniti, kako prozajično pač mora biti strnéno polje, iz katerega si kmetič res „v potu svojega obraza“ vzdiga vsakdanji kruh! Ali glej — tudi polje popolnoma ne pogrša poezije. Ozrimo se nanje!

Ko odleze sneg, ko je po ledinah še vse rjavo, in predno travnik, zeleni strn na njivi. In kako dobrodejno blaži v prsi, kako povzdiguje srce in vedri dušo to prvo, nežno in uponosno pomladanjsko zelenje, nad katerim zgodnji škrlanec, zibáje se visoko gori v zračnih krogovih, prepéva svojo veselo alelujo!

Hitro se daljšajo sočnate ceví, kolence se na kolence natika in vrhu vitkega bilja zakima klasje. Neznaten in ponižen ter samo kratkih ur je strneni cvet, ker toliko bogatejši bode njegov obilni sad.

To še lahko klasovje se zdaj ljubo pozibava in v godnem zraku, ko krotak vetrič, igraje in ljubč se ž njim, poplesava z njive na njivo povrhu zelenkasto-sivega strnenga polja. Vendar, da prevelika enoličnost ne žali pozornega očesa, natika si skrbna mati narava tudi v to svoje pohlevno krilo nekoliko mičnega in zalega lepoticja.

Krã razora zaognjí izza gostega bilja rdeča púrpara, živo žareča, kakor danica na porobju jutranjega nebesa. Tam ter tam rožnocvetni kokolj spenja svoje veršiče malo više med klasje; njemu se druží jasno višnjevi posedec in od spodaj góri rudečkasti grahór in belo cvetoči oslák hitita ob nekaterih bílih kvišku, natihoma ovijaje in venčaje te ponižne stebrce, ki podpirajo vse človečanstvo!

Skoraj potem začne svetli zor objemati lahko-pripogibajočo se strn, najprvo žolti ječmen, potlej blede rž ter nazadnje zlatorumeno pšenico, da povsod tako zorno odseva preko prostranega polja ter se tako bliščávo razgrinja s krajev v razore, kader na večera veter valove vali dalje in dalje po njivah.

In zdaj je tisti čas, da gre kmetič ob nedeljah popoldne tako rad malo doli po polju. Kako le ugodno, kakor po kruhu diši s tega napolnjenega klasja! Kako dobrodejno mu je pri srcu počasi pohajajočemu po mejah med njivami ter videčemu tū svojih žuljavih rok stoterni sad, ki se mu zdaj sam ob sebi naobeša v naročje! Kakó hvaležno se mu oko dviga proti nebesom, premišljáje, koliko hudih ur se je od setve že drevílo nad vsem tem pred njim takó bogato nakopičenim blagoslovom, a vendar vsaka mu je prizanesla, ker sam Bog drži svojo branéčo roko nad njim!

Tako morajo posebna čutila tukaj sprehajati tudi slehernega drugega mislečega človeka.

Kakšen mik, kakó samovlastna poezija pač opoldne počiva nad strnénim póljem! Nobena sapica ne dáhne, noben klas ne gane, nobena tica ne zaščebetá; še črni murin ter dolgopeta, zelena kobilica, ki netrudoma pre-cvrčavata vès dan, molčita zdaj. Samo gori s srede čisto modrega, nebeškega stropa solnce sveti in pripeka doli, da vse medlí in pojema od vročine, da razbeljeni zrak živo migotá nad prepaljeno strnjo, v kateri vse tli in čudno sika, kakor bi skrivne moči snovale tu notri.

Ali na večer! Kakó tu nad žitom migajo gosti roji komarjev, „ki solnce doli spravljajo!“ Zdaj in zdaj jih razprši lastovka, iz vasi priletevsá s svojimi sesticami, da se bliskoma igrajo nizko nad njivami. Za hladnega večera že prepelica, ko se pod težkim klasjem v razoru napije rose, kliče kmetu v vas: „pet pedí, pet pedí!“ In ko malo pozneje debeli mesec počasi prileze izza gore, pooglašá se tudi kosec poleg strni v detelji: „rèsk, rèsk,“ do dneva!

V tem strn tudi dozori. Mrkla in vsa onemoglo polegla težko tehta v tla, čakaje samo še srpa in prijazno kimaje ženjici: pridi me, pridi žet!

In ženjice v četah hite in v vrstah se razstavijo po polju, radostno in z veselim ter povzdignjenim srcem prepevaje lepe domače pesmi, dasi so si dobro v svesti, kakó bo bolel ukrivljeni hrbet, kakó bo s potnega čela kaplja pobijala kapljo, predno se konča to preimenitno delo, velika strnéna žetev.

V malo dneh so vse njive posnopane. Kmalu potem cepec poka na skednju ter nato predal stoka v žitnici; a strnéna slama očesu še dobro dé, ko jo vidi, kakó dobro in gorko po zimi odeva kmetsko hišico v vasi.

Kakor je žito s polja, že jesenska mrklost in otožnost legata preko strnišča. Vendar, da kmetič ne jemlje samo prežalostnega slovesa od svojega ljubega polja, zagrne ga pred snegom ozimina iznova s svojim nežno zelenim krilom, lijoč mu nadepolnega upa v srce, da se spet povrne čas, ko bo žel, kar je sejal, kakor stoji v svetem pismu zapisano:

„Menjavala bosta dan in noč, vročina in mraz, setev in žetev — dokler bode svet stal!“



Popravek.

Na prvih 48 straneh naj se popravijo oblike krajevnega imena Predoslje takole: Mesto Predosljam naj stoji Predosljem, mesto Predosljah naj bo Predosljih.

KAZALO.

	Stran
Uvod	3—4
Vojnimir	5—74
Strneno polje	75—78